

1716.

1. Alberti, Michael: De morborum consensu.
2. Alberti, Michael: De haemorrhoidibus medicina hypocratis.
Dissertationum
3. Alberti, Michael: De mensuram enormitatis
- 4^a 1716 Boden, Henricus, de: De furto periculosissimo 2 Sept. 1716.
1738.
5. Boden, Henricus, de: De privilegiis crastini, in rem
Suevicam erogati, in foro Saxovico.
6. Boden, Henricus, de: De emptione venditione solo con-
sensu non subsistente
- 7^a 1716 Boechmerus, Jostes Henr: De privilegiis legatorum
piorum generis et species 2 Sept. 1716 - 1740
- 8^a 1716 Boechmerus, Jostes Henr: De successione in bona
clericorum singulari. 2 Sept. 1716 - 1739
- 9^a 1716 1734 Boechmerus, Jostes Henr: De jure principis circa
dimissionem ministeriorum. 2 Sept. 1716, 1734 - 1741.

10^{a, b, c.}

Boetnerus, Joh. Henricus: De jure erigendi
coemeterium 3 9^{entl.}

11. Boetnerus, Joh. Henr.: De nominibus ecclesiasticis

12^{a, b} Boetnerus, Joh. Henr.: De jure et statu hominum
proprietorum et servis Germaniae nec Romanis deri-
vando. 2 9^{entl.}

13^{a, b} Boetnerus, Joh. Henr.: De expensis criminalibus
2 9^{entl.} 1729 u. 1735

13^c Boetnerus, Joh. Henr.: De expensis criminalibus
Rec. 1754

3893

1716 7a

8

DISPUTATIO IVRIDICA INAUGVRALIS

DE

**PRIVILEGIIS
LEGATORVM PIO-
RVM GENVINIS ET
SPVRIIS**

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO CAROLO

PRINCIPE BORVSSIAE, MARCHIONE BRANDENB.
RELIQUA

IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE,

DN. IVSTO HENN. BÖHNERO,
JCTO, COM. PAL. CAES. REG. MAIEST. BORVSS.
CONSILIARIO AVLICO, PROFESSORE IVRIS
ORDINARIO h.t. DECANO

PRO LICENTIA

SYMPOS IN VTRIQVE IVRE HONORES CAPESSENDI
Die NOVEMBR. A. M. DCCXVI.
HORIS ANTE ET POMERIDIANIS
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

CAROLVS FRIDERICVS Hopffenstock!
STVTGARD.

HALAE MAGDEBURGICAE.

TYPIS JOHANN. CHRISTIANI ZAHNII
Acad. & Senat. Hallensis Typogr.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO

DOMINGO GONZALEZ

RECTOR

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE

DISSERTATIO INAUGVRALIS
DE
PRIVILEGIIS
LEGATORVM PIORVM
GENVINIS ET SPVRIIS.

CAP. I.

De genuinis legatorum piorum privilegiis.

§. I.

Vm nuper admodum DN. *Occasio huius*
PRAESES dissertationem de *nomibus thematis.*
ecclesiasticis publico examini subiice-

ret, & varia praeiudicia, quae ex erro-
neis principiis, a Dd. communiter re-
ceptis, fluunt, excuteret, indeque con-
clusiones deductas examinaret, depre-

hendit, eosdem imo longe plures erro-
res in materia *legatorum ad pias causas.* & quidem in magna
copia occurrere, quos nec semper illi euitare solent, qui
iura protestantium ecclesiarum explicant. E re vero no-
stra omnino est, vt hos euitemus scopolos, & falsa a ge-
nuinis

A

nuinis separemus, proinde autor suaforque mihi Dn. PRAESES fuit, vt hanc spartam in me fusciperem, & quid circa legata ad pias causas iustum sit, euoluerem, veraque priuilegia eorum a spuris fecernerem, id quod ea, qua par est, breuitate, expediam, vt *Cap. I. genuina*, *Cap. sequ. vero spuria, falsa & cerebrina priuilegia exhibiturus* sim.

Pietatis corruptus conceptus.

§. II. Quemadmodum pietas solida, in corrupta ecclesia, in superstitionem degenerauit, ita non mirandum est, notionem piae causae adeo quoque corruptam fuisse, vt, quicquid ob rationem pietatis vel quasi h. e. superstitionis in testamentis relinquitur, id omne ad piam causam legatum esse censeatur, quod fufius iam docuit Dn. RECHENBERG in disert. de eo, quod in pia causa impium est sub Praesid. Dn. WERNHERI habita. Cumulum harum piarum causarum recensuit, & sine iudicio conguessit ANDREAS TIRAQVELVS de priuileg. piar. caus. in praesat. quem ducem reliqui vt plurimum sequuntur. Generatim huc referre solent illa legata, quae 1) in usus pauperum, 2) pro anima, 3) intuitu religionis Christianae eiusque promotionis, & 4) ob utilitatem publicam relinquuntur. Primam causam admitto, sed vt ex seqq. apparebit, saepe hic praetextus tantum fingitur, dum secundum principia iuris canonici soli fere clerici pauperum appellatione intelliguntur, veri autem negliguntur. Altera est supersticiosa, ne dicam erronea, si ad Scripturae S. normam examinatur, fluitque potissimum ex hypothese de purgatorio, quam nostrates merito reprobant, vnde quoque non possunt non conclusiones inde deductas repudiare. Tertia species suo modo vera, sed vt ex exemplis adducendis constabit, vt plurimum in applicatione supersticiosa est, quia promotio religionis christianae in variis supersticiosis institutis quaeritur. Vltima causa eo magis sese commendat, quod totj hominum saluci & incolumitati inde prospiciatur.

Ad quae referuntur ecclesiae.

§. III. Ad primam classem referuntur ecclesiae, cuius bona olim recte dicebantur bona pauperum, quod vnice ex pri-

primo instituto alimentacioni eorum inferuissent, docentibus THOMASSINO P. III. de vet. & nou. eccles. discipl. lib. 5. c. 26. seqq. & IO. LAVNOIO de cura eccles. pro miseris & pauper. quo intuitu etiam passim bona ecclesiae vocantur *bona & patrimonium pauperum* c. 23. C. 12. q. 1. c. 24. C. 12. qu. 2. c. 59. C. 66. q. 1. c. 2. X. de rebus eccl. non al. Verum tractu temporis scena ita mutata est, vt vix quarta redituum pauperibus sit relicta, & tandem haec quoque in plerisque ecclesiis suppressa, adeo vt bona ecclesiastica sint facta *bona clericorum* h. e. quae horum vsui & sustentationi inferuiunt. Non tam impius sum, vt clericis salaria debita ex redditibus ecclesiasticis denegare velim, quae ex merito iis debentur, & eo intuitu legata in eorum vsum relicta pia censenda, quod cultui diuino inferuiant, & rem diuinam faciant; ast quis negabit, hanc quoque in *superstitionem* degenerasse? Quot sunt ecclesiae cathedrales & collegiatae, in quibus *res diuina* ex opere operato fieri dicitur, quae ingentibus redditibus turgent, iis exsoluendis, qui nomen *clerici*, non *rem* habent. Et tamen iis olim relicta adhuc apud nos iure *piarum causarum* censentur. Quot sunt ecclesiae aliae, quae ultra dotem, pastoribus destinatae, plures redditus quotannis percipiunt, qui tamen in vsus pios, prout decebat, non erogantur, sed quaestui exponuntur, quo patrimonium ecclesiasticum quotannis augeatur. Quicquid tali ecclesiae legatur, *pium* esse iudicatur, si vel maxime necessarii & magis indigentes praetereantur.

§. IV. Rectius 2) huc referuntur *hospitalia* eorumque *Hospitalia.* bona, & quicquid in horum vsus legatur, quippe in quibus *refectio pauperum* & indigentium adhuc primaria cura est, cuius species varias recenset l. 23. C. de SS. eccl. inter quas tamen *monasteria* non recte referuntur, vt paulo post dicam, bene tamen *viduarum claustra* & *sustentacula*, die Wittben-Häuser oder Wittben-Kasten, *hospitalia publica* *valetudinariorum*, *militum*, *inualiden-Häuser*, vel *animi morbo laborantium*.

Lyra captiuorum.

Toll-Häuser, receptacula infantium expositorum, Findel-Häuser, aerarium pauperum. Lyra captiuorum quoque in hunc censum referenda esse cenſeo, obſeruante HERTIO *diff. de lytro*. Ipli Chriſtiani *captiuorum* inprimis rationem habebant, eorumque, qui ob perſecutionem in metallis, in inſulis vel cuſtodiis erant, & in horum vſus erogata *depoſita pietatis* dicebant, teſte TERTVLLIANO *in apol. c. 39*. Minime tamen *alimentoꝝ* legatum huc referendum, niſi *pauperibus* relicta ſint, vel etiam legatario intuitu *paupertatis*. Eſt quidem legatum *alimentoꝝ* admodum *privilegiatum*, ſed non ſtatim *pium*.

An legata pro redemptione animae?

§. V. Altera claſſis continet legata, quae pro *redemptione animae* relinquuntur, quae primario a Dd. in claſſem *piarum cauſarum* relata ſunt, teſte TIRAQUELLO *ciu. tract. in praefat*. Haec cauſa fere olim primaria fuit, ob quam tot ingentes donationes, & legata eccleſiis, monaſteriis, aliisque piis corporibus relicta ſunt, vt diplomata antiquiſſima loquuntur, ruruſque oſtendunt, talia legata magis *ſuperſtitioſa* quam *pia* fuiſſe. In hunc cenſum quoque *lytrum* referunt, cenſentque IVSTINIANVM *in Nov. 115. c. 3. §. 13*. ideo illud piis accenſuiſſe cauſis, propter verba: *Vt dum illi a ſuis non ſunt redempti, aliorum redemptione procuraretur & ipſoꝝ quoque animae ex hac piſſima cauſa ſubleuentur*. Euidens omnino eſt, Imperatorem exiſtimariſſe ex doctrina illius temporis, bona defuncti in redemptionem captiuorum impenſa *redemptioni animae defuncti* inferuire, adeoque etiam illa, quae opus *mifericordiae & pietatis* continent, ex prava perſuaſione in *ſuperſtitionem* degeneraſſe. Nec aliud de iis dicendum arbitror, quae olim hoſpitalibus legata ſunt, quae eadem perſuaſio produxit, & eo facilius producere potuit, quod plerique, qui perditae haecenus vixerant, conſcientia teſte, varia ſcelera commiſerant, quaeuis facinora hoc medio expiari poſſe crederent, vtut a ſeria poenitentia longiſſime abeſſent. Quae cum ita ſint, non errauiſero, ſi dixerim, antiquiſſima legata ad *pias cauſas*, quae adhuc

adhuc hodie superfunct, superstitionis huius vel potius erroris fontem agnoscere, quae tamen hodie non tam sunt metienda *ex intentione testatorum*, quam *usu & scopo*, cui inferuiunt. Idem error quoque legatum *libertatis* catalogo *An legatus* *libertatis?* *vt plurimum olim pro anima facta legitur. In legibus Ripuariis tit. 58. ita cauetur: Hoc etiam iubemus, vt qualiscunque Francus, Ripuarius, seu tabularius seruum pro animae suae remedio, seu pretio secundum legem Romanam, liberare voluerit.* Aliud ergo erat *pro animae suae remedio* seruum manumittere, quod *pium* censebatur, & aliud *pro pretio*, quod huc non pertinebat. Plures huius farinae formulas refert *POTTEIJSER de condit. & stat. seruorum apud Germ. L. 3. c. 10.* Inde forsitan proflixit generale, sed erroneum assertum *Dd. legatum libertatis* in classem ad *pias causas* legatorum pertinere *libertatem & ecclesiam* aequiparari, legatum *libertatis* favorabilius esse, quam alterius *piae causae*, quas sententias non sine dedecore nostrates quoque repetunt, vt ostendit *HARPRECHT. in Diss. de admixt. extran. person. in dispositione parentum inter liberos th. 29. n. 15. & seqq.* & inde inferunt, *jura libertati data* generationi *piae causae* applicanda esse.

§. VI. Tertia classis continet legata *Scholis, Academicis Stipendia* *studii*que destinata, cum illae censentur *seminarium ecclesiae Scholae, Acad.* & *Reipublicae*, in quibus animi iuueniles tum *ad pietatem demiae.* praeparantur, tum *co ducuntur*, vt *Reipublicae* prodesse possint. Vtrum haec intentio ubique obtineatur, & *media idonea* adhibeantur, late non disquiram, cum hoc ipsum eorum meditationi, qui defectus scholarum & *Academiarum* detegunt, relinquendum sit. Sufficit, quod *scholae* multum ad *religionis* *promotionem* facere possint, *sin debitum vsum* adhibentur. Et ea de causa quoque *legatum ad stipendia* huc referri potest, quod nostrates quoque admittunt. vid. *COTHMANN in respons. Acad. 12. n. 82. FRITSCH de stipend. c. 12. n. 2. CARPZ. l. 2. iurispr. Confist. definit. 328. n. 15. seqq. BESOLD, Confil. 263. n. 22.*

An monasteria et ordinum militarium sodalitia?

Quae conversioni infidelium destinantur.

Legata ob publicam

Hunc in finem etiam legata *monasteriis* aliisque sodalitiis, veluti *ordinum militarium*, relicta esse liquet, quia creditum fuit, monasteria esse receptacula pietatis perfectissimae, & vitae apostolicae solida praxis, vid. MABILLON. in *act. benedict. sec. III. p. 2. p. 295.* adeo, ut qui huic vitae se addicunt, *conuerſi* dicantur, vid. *tot. iii. X. de conuerſ. coningat.* & meritorum cumulum sibi acquisiuisse credantur, aliis etiam communicabilium. Res satis nota est, & a nostratibus plenius excussa, & reiecta, quamuis nihilominus etiam bona eorum *piis* accenseamus *causis*, & iura earum iis applicemus, si vel maxime in alium usum conuenientiore, & vere pium haud sint conuerſa, quod in primis vel ideo factum videtur, quia per *instrumentum pacis* fundationes nondum destructae in pristino statu permanserunt, imo etiam plures permanere debuerunt. *Ordinum militarium sodalitia* vix speciem pietatis obtinent, & tamen legata in horum usus *pia* dicuntur, quia institutum eorum admodum profuit rei hierarchicae, in qua maiores christianismum posuerunt, & quamuis per DEI gratiam hunc errorem reiecerimus, non tamen eiurauimus conclusiones inde promanantes, cum etiam inter protestantes hifce ordinibus relicta *piis* annumerentur *causis*. Huc denique pertinent, quae *conversioni infidelium* destinantur expediendae per missionarios, quorum scopus utpote admodum pius, doctrinaeque saluatoris conformis non potest non approbari & omnibus modis promoueri, quamuis in ipsa conversione abusus committi possit, qui nec in quibuscunque sacris praecaueri potest. Impium vero est, huc referre legata meretrici, ut ad frugem & meliorem vitam redeat: Quae enim morum emendatio, & vitae sanctimonia ex perceptione lucrisperari potest? Imo talis conditio, qua quis sub spe legati consequendi ad mutandam religionem, & omittendum peccatum inducitur, merito pro turpi reputatur. vid. KNIPSCHILI. *de fideicommiss. familiae c. VI. n. 401. seqq.*

§. VII. Denique vltima classis continet legata relicta *er-*
ga-

gasteriis seu disciplinae publicae scholis & sceleratorum, qui *utilitatem re-*
 in republica quietem & pacem turbant, purgatoriis; cum ad- *licta.*
 modum pium & salutare sit, hoc medio provincias a malis ho-
 minibus purgare. Similiter huc recte pertinet, quae legantur
 ad constructionem & reparationem pontium, viarum, muro-
 rum, aliorumque operum publicorum, defensionem Reipubli-
 cae inferuentium, quippe quorum utilitas in tot hominum
 incolumitatem redundat. Vnde non inconueniens est, lega-
 ta superstitiosis causis relicta, quae postea lege publica abo-
 lendae sunt, in hunc conuertere usum, cum etiam secundum
l. 16. de usu & usufructu legato gentiles censuerint, res in usum
 illicitum relictas conuerti debere in usum aequae similem, sed
 magis licitum. Vid. MAVRIT. *de secularizat. c. 4.* Ex his liquet,
 quam multa legata ad piam causam referantur, quae magis
 impia censenda, & merito inter protestantes emendenda fo-
 rent. Sed intemptius & inexcusabilis amor iuris cano-
 nici nostrates decepit, ut a veritatis via media in luce alienis-
 simi permanerint, & praxi constanti adeo haec corroborata
 uerint, ut in plerisque speciebus adductis in vulgato errore,
 quod piae causae sint, subsistere teneamur. Vnde vere di-
 cere posses, generatim inter Protestantes piis causis accen-
 seri, quae hanc qualitatem ex iure canonico & veteri erro-
 re acceperunt, nisi status rerum mutatus, vel euidenter con-
 trarium doceatur.

§. VIII. Haec legata ad pias causas eo magis in summo *Fons privile-*
 habita fuerunt pretio, quod specioso pietatis titulo corru- *giorum pia-*
 scent, quam legibus omnibus solutam esse debere pium indi- *rum causa-*
 catum fuit. Hinc enata sunt tot privilegia *piarum causarum,*
 vel in cerebro intetpretum procusa sine assistentia legis, quae *rum.*
 spuria & adulterina esse credimus. Talia sunt, quae iis attribu-
 untur ex privilegiis *fisci, militiae, libertatis, alimentorum, dotis*
papularis aetatis, reipubl. & ex iuribus Imperii, quod tamen stre-
 nue contendit AVEGVSTINVS BARBOSA *l. 2. iuris ecclesiast. c. 13.*
 cum TIRAQUELLO aliisque infinitis affectis. Sunt privile-
 gia

*Quorum plu-
ra sunt erro-
rea.*

gia sua natura ius singulare, & exceptionem a regula constituunt, cui tam diu inhaerendum est, donec exceptio probetur. Neque enim interpretum est, priuilegia fingere noua, vbi iuris deficit sanctio, aut iura singularia certis causis tributa ad alias trahere causas, cum iuxta l. 14. de legib. iura singularia, vt pote contra rationem iuris recepta & constituta, ad consequentias non sint producenda. Id quidem non nego, legata ad pias

*Verus sensus causas esse admodum favorabilia, quemadmodum adductae
Regulae: Le- species summum in iure fauorem habent. Sed, prout dn. PRAE-
sentes diff. de nomin. eccles. c. 1. §. 8. iam obseruauit, fauor hic non
favorabilia. efficit, vt quacuis iura singularia, favorabilibus causis singu-
lariter tributa, hisce legatis applicari debeant, id quod regulae
interpretationis prorsus haud admittunt, sed tantum inter-
pretationi vltimae voluntatis quandam vim addit, efficitque,
vt secundum hunc fauorem voluntas defuncti plenior & be-
nignior accipi debeat, quemadmodum de libertate dicitur, quod
fauor eius benigniores sententias exposcat, suadeatque, quoties
de dubia voluntate, & sic de quaestione facti, emergit discepta-
tio. l. 32. §. f. ad L. falcid. l. 17. §. 3. de munum. testam. Vnde ar-
gumenta a libertate vel alia causa favorabili non prorsus respuo,
quatenus generatim ostendunt, quaestiones facti circa lega-
ta ad pias causa esse secundum hunc fauorem, quam leges eis
tribuere, explicanda, quod infra exemplis declarabo.*

*Valens testa-
menta ad pias
causas sine ul-
tis testibus.*

§. IX. Primum & principale priuilegium, quod hisce legatis datum est, concernit modum disponendi, qui ita priuilegiatus est, vt testimenta in genere ad pias causas facta sine vlla solennitate subsistant, sufficiatque, si modo de certitudine voluntatis satis superque constet. Hoc priuilegium piis causis singulari iure attribuit Pontifex in c. relatum n. X. de testam. Rituitque, huiusmodi testimenta non secundum legem humanam, sed diuinam diiudicandam esse, ex e ratione, quod negotia & causae ecclesiasticae huic, non illi subiaceant, adeoque secundum sanctionem legis diuinae: in ore duorum vel trium testium stat omne verbum, concludendum sit, duos vel tres

tres testes sufficere. Quid intenderit pontifex hac decisione, non occultat, sed manifestissime prodit. Ecclesiam supponit esse independentem a societate ciuili, rempublicam suis propriis legibus fulciendam, maximeque iure diuino regendam: libertati ecclesiae aduersari, si legibus ciuilibus illam subiicere velimus, quippe *quam Christus sui sanguinis pretio redemptam voluit esse liberam*, adeoque *eam facere ancillam minime conueniens sit*, vt GREGORIVS VII, in *PS. penitent. V, 9.* philosophatur. Haec sententia eo tempore tanquam *articulus fidei* laicis obtrudebatur, quoniam, qui aliter sentirent, rebelles & peruersarum doctrinarum rei iudicabantur, statum ecclesiae, a Christo efformatum, impugnare attentantes. Ne ergo nefandum haereseos crimen incurrerent, decisionibus pontificis, in propria licet causa latis, standum, nec permisum erat ICTis contra talia testamenta pronunciare. Inde in communem praxin hoc priuilegium abiit, & adeo altas egit radices, vt nequidem, reformatione facta, de huius reformatione cogitaretur. Non perpendebant ICTi protestantes, ex quorum sententiis tamen praxis efformabatur, in hac decisione latere virus, statui ciuili e diametro aduersum, cum quia pauciores *statum ecclesiae verum* excutere curabant, tum etiam, quia rationes sibi cerebrinas *ex aequitate* fingebant, sub quibus has pontificum sententias commendarent, & in iudicando obseruarent, quo iure adhuc hodie vtimur, testibus LAVTERBACHIO *ad tit. de Testam. milit. §. 48.* B. STRYCKIO *in caut. testam. c. XII. §. 1.* CARPZ. *p. 3, C. 4. def. 33. n. 3.* aliisque, quos allegare non vacat.

§. X. Dum ergo secundum sententiam pontificis in praxi receptam, hodie iudicandum est, de mente quoque eius solliciti esse debemus. Id potissimum hodie in quaestione est, an ad subsistentiam horum legatorum ad minimum *duo testes* sint necessarii, an vero sufficiat voluntas aliter declarata, vt de eius certitudine nullum superfit dubium? Non enim incertas, vagas & dubias coniecturas admittendas censemus.

Quidam tamen duos requirunt testes.

mus, multo minus quamcunque scripturam, de qua non constat, an testator illam pro testamento habere voluerit, sed *certitudinem, & voluntatem* manifestam requirimus, vt circa hanc nullum superfit dubium. Inter eos, qui praecise duos testes requirunt, principatum tenet B. HARPRECHT. *Diff. ad admixt. person. ex tra. in disposi. parent. inter lib. th. 30. seqq.* & ad ipsam decisionem pontificis prouocat, vbi demum, *duobus aut tribus testibus adhibitis*, vigor dispositioni tali adicitur, quae verba necessitatem quandam inuoluere videntur. Pergit, si intentio pontificis fuisset, etiam aliam, quam quae per duos aut tres testes fit, probationem in proposito admittendi, eum sine dubio clarius vel ideo locutum fuisse, quod illi res fuerit cum iis, qui solennia iuris in his dispositionibus adhibenda esse censuere; nec esse restringendam hanc dispositionem ad *nuncupatiuum* modum testandi; Pontificem generaliter disposuisse, & praeterea etiam in talis quibuscunque testamentis duos vel tres testes cum parrocho requisuisse iuxta *c. 10. X. de testam.* imo eadem quoque ratione, ex iure diuino petita, *in cit. tet.* vsum fuisse, nec tamen in his solum voluntatis certitudinem sufficere; ius pontificium esse correctorium, adeoque stricte interpretandum, eamque sententiam communi Dd. calculo approbatam esse, quorum ingentem numerum *th. 32.* allegat.

Per varia argumenta.

Pontificem nullos requirere testes, expressius rationibus colligitur.

§. XI. Equidem si auctoritatibus & praeiudiciis foret certandum, ingentem quoque cohortem, contrariae sententiae causam agentem producere possemus, quas TIRAQUELLVS. B. STRYKIVS, COVARRVVIAS ad *c. n. cit.* alique in medium produxere, quorum sub clypeo tamen haud pugnabo, sed ex probabilibus coniecturis rem explicabo. Liqueat ex ipso textu, pontificem prouocaretum ad *ius diuinum*, tum *ad statuta decretorum*. Ex *iure diuino* adfert vulgatum illud: *in ore duorum* &c, quod vnice, confessione omnium, intelligi debet de re dubia adhuc probanda, non cuius veritas aliunde vel ex *confessione* vel aliunde manifestissima est. Eui.

Euidens ergo est, testes pontificem desiderare solius *veritatis* gratia, de qua si aliunde, veluti ex *scriptura*, satis caute adornata, constat, testium depositio superuacua est. *Decretorum* statuta non alia intelligit, quam quae hinc inde in conciliis de his testamentis disposita leguntur. & praxi confirmata sunt: neque enim in GRATIANI decreto ea de re quid cautum legimus. Censuisse Patres, oblata piis causis quocumque modo rata esse debere, colligitur ex multis monumentis. In concilio Lugdun. II. c. 2. patres ita censuere; quia multae tergiuersationes infidelium ecclesiam quaerunt collatis priuare donariis, id conuenit inuiolabiliter observari, vt testamenta, quae episcopi, presbyteri seu inferioris ordinis clerici, vel donationes aut *QUAEVNOVE INSTRUMENTA* propria voluntate confecerint, quibus aliquid ecclesiae, vel quibuscumque conferre videantur, omni stabilitate consistant. Id specialiter statuente, vt etiam si quorumcumque religiosorum voluntas aut necessitate aut simplicitate aliquid a *SECVLARIVM LEGVM ORDINE* videatur discrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcussa manere, & in omnibus Deo propitio custodiri. Solebant quidem chartae adhiberi, eaque testibus muniri, vt diplomata antiqua, chartae, & donationes docent, hoc tamen *arbitrarium* erat, imo sine ullo chartarum instrumento subsistebant huiusmodi dispositiones, vt *ex c. 13. concil. Aurel. IV.* colligitur. In Concil. Paris. III. c. 1. fit eorum mentio, qui de facultatibus suis per *quaslibet scripturas* aliquid contulerant; videlicet si sine ullo chartarum instrumento disponerent, ad minimum duo vel tres adhibendi erant testes: Si in scriptis, *quaelibet scriptura* sufficiebat. Adeo enim ab omni aevo oblationes ecclesiis factae, quibus etiam legata ad piis causas accensenda inuiolabiliter custodiendae, & seruandae erant, vt quod ipse ALEXANDER III. innuit, ad *subilitatem legum ciuiliu* haud essent coarctandae, quam praxin papa confirmare, non nouum ius introducere voluit.

S. XII. Quae cum ita sint, euidens est, in huiusmodi *Respondetur*
 B 2 di- obis die-

nibus B. Har-
prechii.

dispositionibus nihil vterius desideratum fuisse, quam vt
de vltima voluntate certo & indubitanter constaret. Vrget qui-
dem B. HARPRECHTVS cit. l. th. 33. n. 8. seq. Pontificem alios
probandi modos vel ideo admittere noluisse, quia etiam
in aliorum testamentis prouocat ad *ius diuinum*, & ad veteris
testamenti assertum: *in ore duorum* &c. & tamen *parochi*
& *duorum testium praesentiam* praecise desiderat in c. 10. X. de
testam. prout omnes fatentur. Verum in cit. c. 11. non tan-
tum ad *ius diuinum*, sed etiam ad *generalem consuetudinem*
prouocat, qua talia testamenta subsistere affirmat. Non ac-
quieuit in *iuris diuini* ratione, sed *generalem* potissimum *con-*
suetudinem ecclesiae allegauit, eamque *rationabilem* esse ex fa-
ceris probare voluit. Ideo ergo in testamentis aliorum praecise
praesentia parochi cum duobus testibus erat necessaria, quia hanc
formam peculiarem, a lege Romana deuiantem, consuetudo
introduxerat, quae aliam probationem haud adnitebat. Si
enim secundum solum *ius diuinum* condenda esse testamen-
ta, pontifex asseruisset, parochi praesentia minime necessa-
ria fuisset. Eandem autem consuetudinem non trahit ad tes-
tamenta ad pias causas condita, sed similiter antiquae praxi,
quae solum *probationem* desiderat, & *iuri diuino*, quod testes
non desiderat, vbi aliunde adest probatio, insistit. Vnde fa-
cile etiam declinare possumus alias obiectiones, quas B. HAR-
PRECHTVS format, vt euertat argumentum, *vbi sola voluntatis*
certitudo desideratur, ibi qualiscunque probatio sufficit. Adfert in-
stantiam a testamento parentum inter liberos, tempore pe-
stis condito, & illa singulari forma, quae in l. f. c. de *fideicom-*
occurrit, in quibus non alia *voluntatis certitudo* sufficit, quam
iuxta formam praescriptam expressa. Hae instantiae tamen
non eneruant vim nostri argumenti. In his praescripta est
certa forma voluntatem declarandi, nec *sola certitudo* suffi-
cit, quam hic sufficere supra ostendi. Multo minus strin-
git argumentum a *lege correctoria* desumptum. Ne quidem
papa corrigere intendit *ius Romanum*, sed illud ad haec tes-
tamen-

flamenta trahi non posse contendit. Statutis decretorum inhaerendum esse censet, secundum quae haec dispositiones omnibus solennitatibus solutae erant. Nec denique metendum, hoc modo fraudibus & fallaciis campum aperiri, id quod gratis dicitur, cum non quascunque chartas, sed *indubias, certas & evidentes* admittamus, quae aequalem vim probandi cum duobus testibus habent *l. 15. C. de fide instrum.* Possunt duo testes aequae fallere ac charta, & tamen, ubi sola probatio sufficit, vim probandi in vita civili obtinent. Hinc non dubitavit ill. Facult. Iurid. *Mens. Aug. 1716.* secundum hanc *Sententia nostra responsio illustratur.* sententiam pronunciare;

Haben unterschiedliche Zeugen eyndlich ausgesagt, daß der verstorbene Herr Hauptmann von M. in N. dem Wäysenhanse zu Halle 1000. Rthl. per fideicommissum beschieden, und es seiner Fr. Mutter, so sein haeres ex asse gewesen, vor seinem Ende declarirt, auch dieselbe solches vor ihren Ende bekennet, ja noch kurz vor ihren Absterben contestirt, daß es allerdings dabey verbleiben sollte, und denn dabey gefragt wird:

Ob nicht die M. Erben gemeldte 1000. Rthl. nebst dem interesse morae dem Wäysenhanse abzustatten schuldig seyn?

Ob nun wohl aus des Herrn Inspectoris N. Aussage *ad artic. addit. 1.* erhellet, daß die Fr. Mutter des Herrn Hauptmanns und Erben hiebey varirret, und was sie anfänglich ratione fideicommissi gestanden nachgehends reuociren wollen, also keine constans confessio haeredis allhier zu finden seyn möchte, welche doch denen Rechten nach erfordert wird

l. f. C. d. fideic.

§. f. l. d. fideic. hered. in f.

in deren Ermangelung die leges verordnen, daß alsdann der Erbe das iuramentum iudiciale darüber abschwören, und sein Gewissen eröffnen müsse, so doch nicht mehr geschehen kan, nachdem die Fr. Mutter des Herrn M. auch verstorben, und die Aussage der Zeugen über solche der Fr. Mutter des Herrn Hauptmanns confession

sion post factam reuocationem nicht zulänglich zu seyn scheinen will.

per ea quae tradunt RICHTER *decif. 62. n. 20.*

HARPRECHT *de remed. l. f. C. de fideic. c. 8. th. 5. n. 10. seqq.*

Weil aber dennoch hier eine dispositio ad pias causas vorhanden, welche dergestalt privilegirt ist, daß dabey weiter nichts als sola voluntatis certitudo erfordert wird, adeo vt si per duos testes voluntatis nuncupatiuae declaratio haberi possit, illa omnino valeat

c. n. X. de testam.

B. STRYK *de caut. testam. c. 12. §. 1. seqq.*

und obwohl einige praecise praesentiam duorum vel trium testium in genere erfodern,

LVDWELL *d. vlt. vol. c. 3. p. 349.*

FINKELTH. *obs. 78. n. 31.*

dennoch hier solches keine Irrung und Zweifel machen kan, indem die Fr. Inspectorin *ad art. 8.* iurato ausgesagt, daß der Herr Hauptmann von M. zu ihr gesagt, daß er in seinen außertlichen Dingen alles richtig gemacht, und solches halb nach N. halb aber denen zu Halle befindenden Armen zu fallen solle, welches, daß es 1000. Thlr. gewesen, die Fr. Mutter gegen gedachte Zeugen bekennt, in gleichen I. F. de N. cydlich ausgesagt, daß 2000. Thlr. denen Armen zu fallen, und 1000. Thlr. dem obgedachten pio corpori, die andere 2000. Thlr. aber denen Armen zu Halle zu fallen solten, dabey denn der Testator bey vollkommenen Verstande gewesen, und also ratione voluntatis kein Zweifel vorhanden, ins besondere aber dabey zu erwegen, daß der Herr Hauptmann von M. solches zu seiner Fr. Mutter als Erbin gesagt, und sie solches nach seinem Todte bekant, auch contestirt, daß sie demselben nachkommen wolle, welche confessio abermahlt so wohl durch Aussage des Herrn Inspectoris N. *ad art. 4. 9. & V.* und dessen Eheliubstie *ad art. 3.* als Herr N. Aussage *ad art. 10. & 11.* erwiesen wird, welches in fideicommissio ad pias causas genug seyn kan, cum praeterea si he-

heres vltro aperte & simpliciter confiteatur, a se aliquid relictum esse, id omnino praestare cogatur.

§. f. l. de fideic. haered. in f.

HARPRECHT *cit. l. §. 3. n. 1. seqq.*

und obwohl die Fr. Mutter nachgehends hiebey neuen Zweifel machen, und ihre confession reuociren wollen, bey welchen Umständen einige Dd. praecise das iuramentum haeredis erfordern, dennoch solches allhier keinen Zweifel operiren mag, da ein theils sie nachgehends auf dem Todt-Bette ihre vorige Aussage wieder beträftiget, und daß ihres Sohnes Wille wegen des qu. fideicommissi allerding erfüllt werden müsse, contestirt, wie der Herr Inspector N. *ad Art. 1. 2. & 3.* ausgesagt, andern theils nach ipsa vltima voluntas schon auffer diesen durch 2. Zeugen erwiesen werden kan, und auch sonst bekant ist, quod ipsa confessio extrajudicialis a duobus integre fidei testibus probata plenam vim probandi habeat,

HARPRECHT. *cit. l. §. 8. n. 6. seq.*

welches in gegenwärtigen casu, vbi sola probatio naturalis desideratur, allerding genug ist, obwohl in andern legatis hiebey noch einiger Zweifel nach des Harprechti doctrin gemacht werden könnte, endlich auch dergleichen legata ad pias causas promptissime gezahlet werden müssen, und wenn solches nicht geschähet, der Erbe nicht allein ad interesse morae praestandum, sondern auch denen Nechten nach ad duplum exsoluendum condemnirt werden kan.

Nov. 131. c. 12. §. 26. l. de action.

So erhellet hieraus so viel, daß die M. Erben die gemeldte 1000. Thlr. cum interesse morae dem obgedachten pio corpori in Halle abzutragen schuldig sind ic.

§. XIII. Inde concludunt 1) ex testamento imperfecto, cui clausula codicillaris subiecta, in quo non pia causa, sed alius est institutus haeres, praetereaque alia legata data, & ita respectu horum solennia testamenti & codicillorum praescripta erant necessaria, deberi legata ad pias causas, si vel

Ex testamento imperfecto debentur legata ad pias causas.

ma-

maximè pauciores quam quinque testes, vel nulli adfuerint, quia ita ab intestato vi adductae clausulae haec legata pia debentur. MANZ. *in spec. iur. commun. voce pia causa. n. 36.* COVARRVV. *ad C. cit. n. X. de testam. n. 4.* Non vtar argumento *ex l. 38. de fideic. libert.* desumpto, quod minus probat. Dederat testator testamento imperfecto alumnae suae libertatem & fideicommissa. Omnia liberi vt heredes ab intestato praefiterant, quia pater in testamento etiam liberos ab intestato rogauerat, vt contextus indicat, & praeterea constat, fideicommissa *ex testamento imperfecto* soluta repeti haud posse. *Libertatis* privilegium nullibi a nexu legum ciuiliu solutum est, vti haec legata, quae per se subsistere possunt, licet alias testamentum ita imperfectum sit quoad alia, vt nequidem IVRE CODICILLORVM valere queat. Obstat quidem, quod ex imperfecto testamento nec legata vel fideicommissa debeantur *l. 23. d. leg. 3. l. u. §. i. eod. l. 29. pr. qui test. fac. poss.* & quod non adita ex testamento haereditate omnia corruant. Verum *a)* hoc facile admitto ex ea scriptura, quae ad testamentum faciendum parabatur, sine blosse charteque nec tamen perfecta est, nihil deberi, quia non constat, testatorem eam scripturam pro testamento aut codicillis habere voluisse, cum *indubia* voluntas adesse debeat. Quid vero si scriptura perfecta est, si clausula codicillaris ei subiecta? & defectus tantum adsit in solennibus, annon tunc legata *ad pias debentur causas?* *β)* olim legata non aliter subsistebant, quam testamento perfecto, & quamuis *γ)* fideicommissa ab intestato quoque valebant, si tamen testator per *testamentum* illa ordinare volebat, nec constabat de *animo codicillando*, valere non poterant, testamento deficiente, praesertim cum & fideicommissa non debeantur ex *nuda voluntate* sed quinque testium numerum desiderent. Diuersa est ratio *legatorum ad pias causas*, quae facilius subsistere possunt, absque adminiculo solennitatum, nec hodie ad legum ciuiliu solennia, vt caetera legata & fideicommissa, coartanda. Collapsio
ce.

testamento caetera quidem testamenti capita corrumpunt, quae iuris civilis desiderant auctoritatem, quaeque ex valore testamenti & codicillorum vim accipiunt, adeo ut nec Imperator legata & fideicommissa petere possit, l. 27. d. leg. 3. non vero ea, quae per se subsistunt citra testamenti vel codicillorum solennia. Breuiter, si clausula codicillaris tali testamento subiecta est, quod tantum quatuor testibus est munitum, valent solummodo legata ad pias causas, non alia, cum ne quidem respectu horum codicillorum requisita adsint.

s. XIV. Fluit quoque 2) ex haecenus dictis, legata quoque ad pias causas valere ex testamento parentum inter liberos que legatario privilegio condito. Id multis argumentis in dubium vocat B. HARPRECHT cit. l. §. 25. seq. id quod non potuit non facere, quia duos testes ad minimum in legatis ad pias causas desiderat, cuius contrarium supra adstruxi. Addit in testamento parentum inter liberos, tum ecclesiam tum alia pia corpora pro personis extraneis haberi, quod eo minus dubium videtur, quia sub extraneis omnes illi in Nov. 107. c. 1. veniunt, qui ex descendantibus non sunt. Hoc adeo expeditum est, ut nequidem libertates ex eo testamento subsistant, quarum tamen magnus fauor est, multo minus ergo legata ad pias causas ex eo subsistent, cum libertas & pia causa aequi parentur, imo fauorabilior causa libertatis, quam piae causae dicatur. Verum iam supra annotavi, argumentum a libertate ad piam causam non esse admitendum, maxime in hoc casu, cum nullibi legatum libertatis solennibus legis exemptum sit, sed aequae ut alia legata quinque testes desideret, quos tamen legatum ad pias causas haud exigit. Deinde admittere possum, piam causam inter extraneas personas referendam esse, sed non illas, quibus sine testibus nihil legari potest. Has vnice Imperatorem exclusisse vel inde liquet, quod in cit. Nov. 107. c. 1. respectu earum testium copiam desideret, quod de illis tantum debet accipi, quarum intuitu testes in legatis requiruntur. Et quia tempore Ivs ri-

C

NIA-

NIANI legata ad pias causas excepta non erant, admitto, IUSTINIANVM etiam haec in *cir. Nou.* non exegisse. Postquam vero iure Canonici singulari iure excepta sunt, vt testimonium numerum non requirant, IUSTINIANI dispositio ad hoc ius accommodanda, indeque ei exceptio danda est.

*Filiusfamili-
as etiam ad
piam cau-
sam dispo-
ne potest.*

§. XV. Alterum priuilegium legatis ad pias causas tributum occurrit in *c. 4. de sepulturis* in 6. vbi filiusfam. pro anima sua legare consensu patris permittitur. Quamuis autem filiusfam. absque Patris assensu sibi possit libere eligere sepulturam, pro anima tamen sua (nisi peculium castrense, aut quasi habeat) aliquid indicare non potest. Addunt adhuc alii, in genere iure ciuili inhabiles ad pias causas disponere posse, tum quod CONSTANT. L. 1. C. de SIS. Eccles. sine discrimine unicuique licentiam hanc concesserit, tum quod legata ad pias causas in c. n. dispositioni iuris ciuilis exempta sint. vid. RICCIUS in pra-xi circa in part. 4. ref. 89. Equidem quod ad filiosfam. attinet, ex adducto textu liquet, quod cum consensu patris pro anima sua disponere possit, de aliis vero idem dicendum non videtur, vt recte WIESTNERVS in Instit. Canon. ad Tit. X. de testam. n. 21. docet. Sane argumentum ex l. 1. cir. contrariae sententiae non fauet, quod de vnoquoque habili intelligi debet, multo minus argumentum ex cap. cir. n. stringit, quod vnice solennia remittit, quoscunque autem, etiam inhabiles, ad testandum non admittit. Quod si id Pontifex quoque intendisset, BONIFACIUS VIII. in cir. c. 4. simpliciter filiosfam. ad disponendum pro anima admisisset, in quo actu tamen Patris assensum requirit.

*Non subie-
ta sunt
haec legata
de re adioni
Falcidia.*

§. XVI. Tertium priuilegium concernit deractionem Falcidiae, quod fundatum est in Nou. n. c. 132. his verbis: Si autem haeres, quae ad pias causas relicta sunt, non impleuerit, dicens, relicta sibi substantiam non sufficere ad ista; praecipimus omni Falcidia vacante quicquid inuenitur in tali substantia proficere promotioni sanctissimi locorum Episcopi ad causas, quibus relicta est. Si autem legatum ab aliquo ad pias relinquatur causas, iubemus intra sex

sex menses ab insinuatione testamenti numerandos, hoc modis omnibus praebere, quibus relictum est. Iure veteri etiam, quod Deo legatum erat Falcidiae subiacebat *L. 1. §. 5. ad L. Falcid.* adeoque quod in verbis adductis cauetur, ad iura recentiora referendum est. Id autem potissimum in quaestione est, utrum simpliciter detractio *L. Falcidiae* in his legatis cesset, an vero eo demum casu, si haeres in mora praestandi illa fuerit? Posterius *CIVACIO in exposit. Nou. 131.* placuit, & ita quoque *BALSOMONEM* Iustiniani sententiam accepisse ait, ut haeres non frustrator etiam emolumento Falcidiae gaudeat. Quicquid vero *BALSOMON* suo tempore censuerit, non huius, sed *IUSTINIANI* sententia perpendenda est. Sane ex nullo indicio liquet, de casu *morae IUSTINIANVM* tantum disposuisse, cum in *cit. Nou. 131. c. 12.* de casu *morae* demum in subsequente periodo, si autem distulerit, disponatur, primo autem periodo etiam de casu, ubi nulla mora est, commode accipi queat. Supponit Imperator casum, ubi haeres ad *pias causas* relicta ideo implere recusat, quia allegat, relictam sibi substantiam ad ista non sufficere. Haec exceptio eo tempore omnino legitima erat, quia ante hanc *Nou. piis causis* hoc privilegium datum non erat. Iustissime ergo praestationem legati declinare poterat, exceptione legis Falcidiae opposita, quae ius retentionis haeredi praebat, adeoque moram omnem impediabat, quia, qui iure retentionis utitur, in mora esse non videtur. Illam ergo expositionem nouo prorsus iure amputandam esse censu it Imperator, ut simpliciter sine detractioe quartae talia legata praestanda sint, prout optime declarat *DN. PAGENSTECHER in sciliment. man. 3. p. 292.* Sane si de casu *morae* tantum disposuisset Imperator, non opus fuisset in subsequente periodo: *Si autem distulerint:* de nouo illud exprimere. Proinde etiam *Authent. similiter C. ad L. Falcid.* indistincte detractioem Falcidiae in legatis ad *pias causas* excludit, imo dissentientes ipsimet fatentur, in praxi quoque eandem

*Et quidem
indistincte.*

obseruari sententiam. vid. B. STRYK. *in caut. Testam. c. 22. membr. 3. §. 1. in fin.*

*quandoque
amen de-
vacioni
locus.*

§. XVII. Plures tamen afferunt limitationes, quibus hoc privilegium legatis ad pias causas denegant, quas congestit ANDR. TIRAQVELLVS *de privil. piae causae privil. 26.* quas paucis examinabo. Primus casus est, si adhuc ignoratur, utrum ad piam causam legatum perventurum sit, utpote si Titio Bibliotheca legata cum onere illam restituendi Academiae, si sine liberis decesserit. Pendente hac conditione detrahi respectu Titii potest Falcidia, ut tamen haeres caueat de restituendo eueniente conditione quod detraxit, *argumento l. 45. in fin. ad l. Falcid.* Quamvis enim immediate hoc legatum non Ecclesiae seu piae causae, sed Titio relictum sit, quia tamen eueniente conditione piae causae restituendum est, per indirectum haec suum privilegium amitteret, si detractio facta haud revocari posset. Alter casus est, si aequae pia causa haeres instituta fuerit, cum privilegiatus contra privilegiatum non utatur privilegio suo, ubi par privilegiatorum est conditio. Accedit, quod hoc privilegium ideo datum sit piae causae, ut eius commodis plenissime prospiceretur, qui finis etiam obtinetur, si pia causa haeres instituta quartam detrahit, cum et hoc emolumentum lucro piae causae cedat. Tertius casus est, si etiam detracta Falcidia voluntas defuncti commodè impleri possit, utpote si ad certum et definitum usum, forsitan ad capellam exstruendam quid legatum est, et detracta etiam Trebellianica tantum adhuc superest, quantum ad eius exstructionem sufficit. Sed de hoc casu merito dubito, cui generalis fauor piae causae, qui hoc privilegium produxit, resistit, nec praeterea generali iuris dispositioni conveniens est. Quartus casus est, si omnia legata coniunctim sumpta exsuperent vires patrimonii, quo casu ab omnibus legatis et sic etiam ad pias causas relictis illud detrahendum esse censent, quod non adest, et postea demum quar-

quartam a reliquis legatis ad non piam causam relictis, de quo casu tamen rursus dubito. Fac enim testatorem, deductis deducendis, in bonis habere mille thaleros, et ad 1200. legata, et inter haec ecclesiae 100. reliquisse, huic integra centum debentur, et de reliquis tantummodo id quod ad supplendam quartam haeredi deest, detrahendum, quo ipso simul detrahitur, quod in haereditate non adest, ut tamen haereditas detrimento cedere debeat, quod a legato ad piam causam detrahere nequit. Vltimus casus est, si haeres in testamento expresse detractionem Falcidiae etiam quoad legata ad pias causas haeredi permisit; quod admitto, cum qui lucrum ex testamento capit, voluntatem quoque defuncti agnoscere teneatur,

§. XVIII. Vtrum vero hoc privilegium etiam ad Trebellianicam trahi possit, veluti si quis grauatus sit post mortem suam haereditatem ecclesiae restituere, non adeo liquidum est, ut patet ex illis, quae hac de doctrina tradit *TIRAC. locus sit in* *QVELLYS priuil. 27.* ubi tandem concludit, idem privilegium etiam in Trebellianica obtinere ex communi Dd. sententia in praxi recepta. Eandem sententiam defendit *CARPZ. bns. L. 6. resp. 25.* ex his rationibus 1) quod Trebellianica ad exemplum et imitationem Falcidiae introducta sit, et sic appellatione Falcidiae etiam Trebellianica contineatur *L. 8. §. 1. de inoffic. test.* 2) Quod fideicommissi maior quam legati favor habeatur, adeoque si legata ad pias causas detractioni non subiacent, multo minus quoque fideicommissa vniuersalia. 3) Quod cum Iustinianus in *Nov. 1.* Falcidiam pariter et Trebellianicam prohiberi permiserit, credi etiam debeat, testatorem in fideicommisso vniuersali eam tacite prohibuisse. In negatiuam alii abeunt *c. 1. de test. in 6.* ubi *BONIFACIUS VIII.* tantum detractionem Trebellianicae in *directa* seu *pupillari substitutio-* *ne* locum habere censet, ex quo a contrario sensu inferunt, deductioni Trebellianicae locum esse, si substitutio fideicommissaria ad piam causam facta est. Verum hoc argumentum

non est inuitabiliter stringens, vt IASON existimauit, partim quod vis argumentandi a contrario sensu non fringat infalibilter, partim quod verba citati textus non de Trebellianica proprie dicta, sed de legitima potius intelligi debeant, prout Pontifex ipse declarat his verbis: *Absque deductione Trebellianicae siue partis iure Naturae debitae facienda ipsis pauperibus bona omnia deferuntur.* In seqq. hoc declarat, & sibi hanc obiectionem, quod matri tamen legitima debeatur, format, eamque ita resoluit? *Licet autem filius testamento suo matrem portione iure naturae debita priuare non possit: Pater tamen in testamento, quod filio impuberi facit, potest.* Ex quibus verbis liquet, sub appellatione Trebellianicae legitimam intellectam fuisse, eodem modo, quo in l. 5. §. 3. C. ad L. Int. Maiest. sub nomine Falcidiae venit. Quae cum ita sint, priuilegium Falcidiae datum, etiam Trebellianicae datum censent, cum admodum probabile sit, IUSTINIANVM idem in Trebellianica hoc casu disponere voluisse, quod in Falcidia disposuit, quae res effectisse dicitur, vt hanc sententiam in praxi plerique Dd., praesertim recentiores, sequantur, testibus HARPRECHTO de iure deducendae quartae §. 106. LAVTERB. ad T. ad SCtum Trebell. §. 39. SCHULT. exercit. 40. §. 28.

*Affirmatiua
sententia
contra Car-
pronium de-
fenditur.*

§. XIX. Quamuis vero ex cit. c. 1. nullum validum deduci possit argumentum, non tamen omnis ratio dubitandi est sublata. Saltem nec CARPZOVII argumenta fringunt. Ratio prima per instantiam euertitur, quod ipsa legitima nonnunquam dicatur Falcidia & Trebellianica, non tamen ab his ad illam in hoc casu argumentum trahi queat, quod ipse HARPRECHTVS fatetur. Ratio secunda omni fideicommissa non competit, dum non raro fideicommissa odiosa dicuntur, prout interpretes obseruant, FVSARIVS qu. 290. KNIPSCHILD. de fideicommiss. fam. c. 7. n. 81. HARPRECHT. Conf. I. n. 50. & tantum fideicommissa familiae inter fauorabiles causas referuntur, praeterea non omne, quod quodam sanore gaudet, nouis muniendum est priuilegiis
prac-

praeter legis determinationem. Vltimae rationi ipsemet
 CARPZOVIVS parum fudit; cum ipsemet *lib. 6. resp. 60.* doceat,
 prohibitionem Falcidiae et Trebellianicae tacite fieri non
 posse, sed expressam et indubitam voluntatis certitudi-
 nem desiderare. Accedunt vero ulterius hae rationes a)
 quod Trebellianica nullibi in fideicommissis vniuersalibus
 ad pias causas prohibita sit, et sic regulae tamdiu stari debeat,
 donec contrarium doceatur, praesertim cum privilegium
 in vno casu introductum ad consequentiam non sit trahen-
 dum, et aliunde constet, Trebellianicae et Falcidiae non v-
 bique eadem esse iura. β) Quod etiam non desint rationes,
 propter quas IVSTINIANVS idem, quod in Falcidia statue-
 rat, ad Trebellianicam extendere noluerit. In legatis ad *pias*
causas haeredi adhuc salua est detractio quoad reliqua legata
 extraneis relicta, adeoque sine haereditario commo-
 da haereditatem non adit; in fideicommissis vniuersali ali-
 ud obtinere videtur. Vel enim istud haeres statim restitu-
 ere piae causae tenetur, vel, quod vt plurimum fit, post mortem
 suam. Priori casu si Fiduciarius Trebellianicam non detra-
 het, haeres *nomine nudo*, non re ipsa esset; et ne obulum
 quidem ex haereditate percipere posset, quod testatoris inten-
 tioni vix videtur conforme, cum, qui haereditatem esse vult,
 cum effectu id voluisse videtur. Posteriori casu rarius detra-
 ctionis locus erit, quod fructus percepti in Trebellianicam
 imputentur, quae vt plurimum quartam exhauriunt. Nec
 de *liberis* aliud dicendum arbitror: nam si statim restituere haer-
 editatem ecclesiae iussi sunt (quorum etiam pertinet, si pater
 praeterito filio ecclesiam haereditatem instituit, subiecta clausula
 codicillari, cuius virtute filius ab intestato fideicommissis gra-
 uatus censetur) legitimam tantum detrahunt, cui Trebelliani-
 ca iam inest; si post mortem suam, vtramque quidem detra-
 hunt, sed in Trebellianica fructus hodie imputari debent,
 secus ac olim, quo Trebellianicae ipsa inerat legitima. *l. 6. C.*
ad Sc. Trebell.

In casu morae duplum praestandum.

§. XX. Quartum privilegium indubitatum est, quod ei tribuit Imperator in casu morae et inficiationis. Equidem de casu morae in Nou. 133. c. 12. haec cauentur: *Si autem distulerint qui in hoc onerati sunt, huiusmodi praebere legatum, et fructus et usurae et omne legitimum exigatur augmentum a tempore mortis eius, qui hoc reliquit.* Verum hoc quoque in caeteris legatis iuris est, nec ius singulare continet. Id autem merito inter privilegia eius refertur, quod traditur §. 19. I. de action. Ait imperator: *Item misla est actio contra eos, qui relicta sacrosanctis ecclesiis vel aliis venerabilibus locis legatim vel fideicommissi nomine dare distulerint, usque adeo, ut etiam in iudicium vocarentur, tunc enim et ipsam rem vel pecuniam, quae relicta est, dare compellantur, et aliud tantum pro poena, et ideo in duplum eius sit condemnatio. conf. l. 46. §. 7. C. de Epis. et Cler.* Mora ergo extraiudicialiter contracta non sufficit, sed iudicialiter contracta ad hunc effectum, ut duplum peti possit, desideratur. Quamvis vero de praxi actionum mixtarum dubitent, et de plurimis forsan admitti possit, quod magis hodie criminaliter quam civiliter agatur, et plerumque delinquens poenam dupli vel quadrupli solvere non possit, ad hunc tamen casum facilius applicari potest, quod haeres satis idoneus sit, ut ex bonis defuncti duplum solvere teneatur. Similiter in casu inficiationis crescit in duplum per §. 7. de oblig. quae quasi ex contract. nasc. §. 23. I. de action. Praeterea etiam indebitum solutum non repetitur iuxta regulam in §. 7. c. positam: *ex quibus causis inficiando lis crescit, ex iis causis non debitum solutum repeti non potest.* Hanc regulam tam generaliter intelligere solent, ut etiam conditionem in legatis his excludant, si vel maxime nulla interuenierit inficiatio. Ajunt, qui soluit indebitum, non tam indebitum soluisse, quam de dubio litis euentu, qui in duplum crescere poterat, transegisse videtur, quae ratio merito HVBERO ad cit. tit. §. 12. obscura videtur. Quem enim dubium litis euentum expectare potuit, qui haud inficiatus est, sed aliam probabilem litigandi causam habuit, ut ne quidem

dem in mora fuisse dicendus sit? Qui soluit hoc casu legatum, potuit etiam sine omni iudicio & contentione solvere, imo statim adita hereditate id praestare sine vlla mora & inficiatione, vbi nullum periculum dupli ei imminebat. Quis vero assereret, heredem soluentem legatum transegisse, qui nullam litem nouit, sed iusto errore ductus putauit, plus, quam reuera est, ecclesiae legatum fuisse. Fac, in testamento ecclesiae legatos esse mille thaleros, promptum esse heredem in soluendo, praestare statim legatum integrum, post paucos dies reperire codicillos, in quibus ecclesiae 500. thaleri detracti sunt, quis diceret, soluentem hoc casu transegisse nec posse condicere? Quin potius dicendum est, tunc demum heredem conditionem indebiti amittere, si inficiatus est legatum, postea autem conuictus & in duplum condemnatus, plus per errorem soluerit, quam, quod debebat, quo casu in poenam inficiationis, id quod indebite soluit, haud repetit. Hoc modo intellecta IVSTINIANI dispositio excusari potest ab omni iniquitate, quia mendax nullo fauore dignus est, sed merito etiam hodie puniendus, ne simus mitiores in tolerandis mendaciis, quam Romani.

§. XXI. Quintum privilegium iis tributum est in l. 28. *Executio honorum, legato- rum commissi est episcopis.* & l. 46. 49. C. & episc. de cler. & nou. 131. c. 11. vi cuius executio huius legati commissi est episcopis illius loci, ex quo testator ortum traxit, si testamentarii executores deficiant, quorum est exigere, quod piae causae relictum est, & pium defuncti propositum sine vlla cunctatione implere. In omnibus, ait imperator in nou. 131. c. 11. talibus piae voluntatibus sanctissimos locorum episcopos volumus providere, vi secundum defuncti voluntatem vniuersa procedant, licet praecipue a testatoribus aut donatoribus interdicitum sit eis, habere ab hoc aliquid participium, conf. authent. licet. C. de episc. & cler. Constat ex antiquitatibus ecclesiasticis, episcopos exemplo apostolorum, qui in ecclesia Hierosolymitana curam bonorum, pauperum vsibus destinatorum, gerebant, administrationem bonorum ecclesiasti-

D

siasti-

ftafticorum olim habuiffe, & ſibi praecipuam curam paupe-
 rum, miserabilium perſonarum, & eorum, qui in captiuitate
 ſunt, vindicaſſe. Ait IUSTINVS Matyr. in Apol. 2. in ſin. qui
 copioſiores ſunt & volunt, pro arbitrio quoque ſuo, quod viſum
 eſt, contribuunt, & quod ita colligitur, apud praepoſitum deponi-
 tur: atque ille inde opulatur pupillis & viduis, & hiſ, qui propter
 morbum aut aliquam aliam cauſam egent, quiſque in vinculis ſunt,
 & peregre aduenientibus hoſpitiſ, & vt ſimpliciter dicam, indig-
 entium iſ omnium curator. Hinc nihil conuenientius erat,
 quam epiſcopo horum legatorum, quae vel in redemptio-
 nem captiuorum, vel in alium uſum pium relicta ſunt, exe-
 cutionem demandare, vt nec teſtator eam illis adimere poſ-
 ſit, niſi ipſemer alios dederit executores. Idem confirmat
 GREGORIUS IX. in c. VI. X. de teſtam. cum in omnibus piis vo-
 luntatibus ſit per locorum epiſcopos prouidendum, vt ſecundum de-
 functi voluntatem vniuerſa procedant. licet etiam a teſtatoribus id
 contingeret interdici, mandamus, quatenus executores teſtamen-
 torum huiusmodi, vt bona ipſa fide liter & plenarie in uſu praedi-
 ctos expendant, monitione praecua compellas. Imo licet epiſcopo-
 rum officium executoriali ceſſare videatur, teſtamentariis
 datis executoribus, non tamen in totum ceſſat, ſed adhuc
 prouidere debent, vt hi quoque non deſint officio ſuo. alio-
 quin amittunt omne lucrum, quod eis intuitu huius officii
 eſt relictum; Ita accipio verba citat. Nou. 131. c. 11. Si autem,
 qui hoc facere iuſſi ſunt, executores ſcilicet teſtamento con-
 ſtituti, ſemel aut ſecundo a beatiffimo locorum epiſcopo, aut eius
 oeconomis per publicas perſonas admoniti diſtulerint, quae diſpoſi-
 ta ſunt & implexe iubemus, eos omne lucrum relictum eis, ob offi-
 cium, quod in executione gerunt, ab eo, qui hoc praeeperit, amit-
 tere, & locorum epiſcopos omnes res cunctis piis cauſis diſtributas
 cum fructibus & augmentis medii temporis, & merito lucro vin-
 dicare. Non de hereditate integra heredi auferenda hic ſermo-
 nem eſſe, vel inde patet, quod ſpeciatiim lucri, quod execu-
 toribus pro praecita opera relinqui ſoleat, mentio fiat
 eiusque

Qui etiam in-
 ſpectionem ha-
 bent in teſta-
 mentarios ex-
 ecutores.

eiusque priuatio negligentiis decernatur. Quomodo autem contra *morosos heredes* procedi debeat, indigitatur *cit. Nou. c. 12.* & speciatim in *l. 46. C. de episc. de cler.* specialissime determinatur, quale officium episcoporum hoc casu esse debeat, quae omnia *ex cit. l.* excerptare non vacat.

§. XII. Ex quibus iuris dispositionibus & illud fluit, 1.) episcopum, seu iudicem ecclesiasticum, & apud protestantes consistoria pro *conseruatione & executione* legati pii *ex officio* vigilare & laborare debere, vt, nemine etiam agente & postulante, consistorium citationes decernere, & *Magistratus ecclesiasticus pro conseruando hoc legato ex officio sollicitus esse debet,* causa cognita, vt in criminalibus, rem dicere possit, vt recte censuit TIRAQUELLVS *cit. tr. priuil. 157.* & inprimis dispositio *l. cit. 46.* confirmat, 2.) Etiam magistratum *secularis* pro horum legatorum conseruatione *ex officio* vigilare debere. Tam solliciti fuere olim Imperatores pro legatorum piorum executione, vt etiam hoc munus cuiunque magistratum demandauerint, *l. 28. inf. C. de Episc. & Cler.* cum olim sanc haec *pia liberalitas*, vt vocatur in *l. 46. §. 6. eod. ad vsus* vere pios applicata fuerit. Ita censuit etiam *ill. Facult. Iurid. mens. dec. 17m.* in casu, quo super legato in vsus viduarum pauperum relicto controuersia coram magistratu erat mota, & hic pronunciauerat, sortem ipsam in iudicio deponendam esse, id quod reo, qui sortem hanc per iniuriam haectenus decinuerat, admodum graue videbatur, & ita interposita leuteratione sententiam reformatariam, sed frustra, sperauerat. Rationes decidendi erant sequentes:

Ob wohl beklagter sich dadurch graürt zu seyn vermeinen wolten, daß er 1.) zu Bezahlung der Rößl. Legati von 100. Gulden, nebst denen von Anno 1692. versfallenen Zinsen dergestalt condemnirt sey, daß er solche in die Gerichte steiffen müssen, da doch die Klägerin kein Fundamentum agendi habe, und sich in der Anno 1692. gemachten Caution nicht gründen könne, als welches ein Instrumentum inter alios inritum seye, er sich auch darinnen nicht obligirt, daß er einer Wittben solche 100. Rthlr. resti-

restituiren wolle, daher das Gerichte solche 100. Rthl. vor sich nicht in depositum nehmen könne. 2.) Daß der Eyd nicht deferirter massen in sententia exprimirt, wobey er sich doch erklärt, daß er nummehrs nicht über 86. Gulden, sondern 50. Thlr. zu schweren bereit sey. 3.) Daß die edition des Rößl. Testaments ihm auferleget sey, da er doch nicht Testamentarius sey, auch solches nicht in Händen habe. Dieweil aber dennoch aus dem ad acta gegebenen Schein de anno 1692. deutlich erhellet, daß N. die Rößl. legat. Gelder vor seine Mutter, als damahlige Wittbe, empfangen, auch solche nach ihren Tode zu restituiren versprochen, und, daß solches Capital zum Unterhalt nothdürfftiger Wittben constituit sey, nicht in Abrede seyn kan, mithin allhier ein Legatum ad pias causas vorhanden, cuius conservatio magistratui quoque incumbit.

arg. l. 28. in f. & l. 46. & 49. C. de Episc. Nou. 131. c. 11.
adeoque magistratus etiam ex officio ad obsequium vltimae voluntatis compellere potest debitores.

l. 46. cit. l. 50. in f. de haered. per. c. 10. de testam. Oldend. de exc. vlt. vol. §. 7.

Welcher allhier um desto mehr zu attendiren, da doch nicht ausgemacht, ob N. Testamentarius sey, und also ad instantiam die Klägerin der Magistratus den Befl. und Leureranteu wohl anhalten und condemniren möge, die Legat. Geider cum vsuris in die Gerichte zu legen,

Clem. un. de Testam.

Lauterb. de exc. vlt. vol. c. 9. n. 159.

welches auch so gar nemine vrgente ex officio geschehen mögen.

Idem cit. l. n. 167.

Mithin es allhier nicht darauf ankommt, ob die Klägerin ein Fundamentum agendi habe, oder nicht, welches sich nachgehends, wenn das Testamentum edirt ist, schon finden wird, ic. so hat geschehener massen erkannt werden müssen. 3.) Quoscunque, qui quocunque modo horum legatorum notitiam acceperunt, magistratui deferendi liberam habere facultatem; nec addunt

Quilibet ex populo ius deferendi haec legata habet.

addunt Imperatores in l. 28. in f. C. de Episc. & Cler. delatoris noxam, suspicionemque formident, cum fides atque industria eorum tam laude, quam honestate, ac pariter pietate non careat, cum veritatem in publicas aures lucemque deduxerint. Habetur ergo causa horum legatorum publica, in qua denunciatio civili-
bet integra est, quin 4) ad instar popularis actionis cuius de populo permissum est, de his legatis exequendis & confer-
uandis agere. Ait IVSTINIANVS in l. 46. §. 6. C. de Episc. & Cler. cuiusque civium licentia erit idem facere, cum sit eadem
communis pietatis ratio, communes & populares decet etiam offe-
siones constitui harum rerum executionis, habituro vnoquoque li-
centiam ex nostra hac lege mouere ex lege condictionem & postu-
lare relicta adimpleri. Idem repetit IVSTINIANVS in Nou.
131. c. 1. in f. aiens: omni alii licentia sit, huiusmodi mouere quaesti-
onem & studere, vt modis omnibus causae piae compleantur. §.)
Inde quoque in Clem. vnde de testam. porro cautum est, vt lo-
corum ordinarii, quales sunt episcopi, a quibuscunque religio-
sis etiam exemptis de suscepto executionis officio teneantur
reddere rationes, quamuis alias ordinarii in exemptos nullam
exercere possunt iurisdictionem. Denique 6) Si episcopi ani-
maduerterint, administratores horum legatorum pessime in iis
versari, integrum eis est, eosdem expellere, & alios instituere,
cum sint constituti, vt administrationem eorum inspiciant &
obseruent l. 46. §. 3. C. de Episc. & Cler. id quod in nostris terris
Consistorio incumbit.

Imo etiam
agere.

Inspectio in
administrato-
res episcopo
demandata.

§. XXIII. Haetenus de executoribus: pergo ad haere. Quomodo
des, quibus implementum simpliciter iniunctum est, non
datis executoribus. Equidem iam supra monitum est, quo-
modo cum morosis heredibus procedi queat, quibus etiam
illud addo ex l. 46. §. 4. C. de Episc. & Cler. quod mora in his
legatis ipso iure contrahatur, quoad effectum vsurarum alia-
rumque accessionum, etiam sine interpellatione statim a
tempore mortis, id quod tamen ad alia nomina ecclesiastica
trahi non posse ostendit Dominus PRAESES in Diss. de nomin.
eccles.

eccles. c. 1. §. 29. Praeterea quoque grauior poena imminet haeredi ex *c. 6. X. de testam.* vbi ita cautum: *Si haeredes iussa testatoris non adimpleuerint, ab episcopo loci illius omnis res, quae his relicta est, canonicè interdicatur, cum fructibus & ceteris emolumentis, vt vota defuncti impleantur.* De *legatis ad pias causas* in hoc *c.* sermonem esse, recte animaduertit GONZALEZ ad *cit. text. in 6.* tam quod *votorum defuncti* hic mentio fiat, tam etiam quod episcopo hic deferatur executio, quae non in aliis, quam in *legatis ad pias causas* ei demandata est. Caeterum videntur patres concilii Moguntinensis respexisse ad *Nou. l. c. 1.* secundum quam generatim haeredi, quia adiit haereditatem, & saepe monitus per integrum annum legata quaecunque praestare recusat, auferitur haereditas, eique assignatur ex legatariis, & fideicommissariis, qui vltimam voluntatem defuncti adimplere paratus est. Hunc enim sensum *Nou. cit. esse*, optime & solide declarauit LAUTERB. *diff. de testam. destit. m. 3.* Voluere ergo Moguntinenses patres, vt episcopus in primis legatorum piorum curam haberet, & intuitu horum, quae per integrum annum praestare neglexit, haereditatem ei cum omni commodo auferat, & ecclesiae addicat, voluntatem in reliquis adimpleturae. Hanc praerogatiuam dederunt episcopo, vt ille prae aliis legatariis & fideicommissariis possit praetendere, & sibi haereditas addiceretur, quo iure etiam alias illi, quorum in primis interest, vt possent.

Legata annalia pia sunt perpetua.

§. XXIV. Sextum priuilegium concernit *legata pia annalia*, de quibus agitur in *l. 46. §. 9. C. de Episc. & Cler. & Nou. 131. c. 12. vers. Si autem annalia;* atque huc pertinent potissimum die *Stiftungen*, quae ad certum vsam sunt relicta, v. c. *Memorian Gelder*, Praesentien=*Gelder*, potissimum relictae in *memoriam testatoris perpetuam*, vt anniuersarium ipsius solenne celebretur, & conuenientes clerici lucrum inde perciperent vid. MABILLON *tom. 2. analecl. p. 560. 567. 570. 572. 576. seqq. 593.* Hoc legatum perpetuum esse iubet Imperator

in cit. l. 46. vt nulla transactio vel redemptio eius valeat, neque enim, ait Imperator, perpetua defuncti memoria, ob quam & annum hoc reliquit, conseruabitur, sed statim extinguetur vna cum ipsa relictorum interiens alienatione. Vt plurimum pia quaedam ambitio in huiusmodi legatis latitat, vt quotannis testatoris liberalitas pia referatur, celebretur & euehatur, & tamen piam illam esse, ex quadam hypocrisi cum IVSTINIANO dicimus. Adeo vero annalium alienatio est prohibita & irrita, vt administratores locorum piorum licentiam habeant, illa persequi, & exigere ipsa, nulla temporis praescriptione opponenda ipsis, cum per vnumquemque annum talis nascatur actio per cit. l. 46. §. 9. Paradoxa haec esse arbitror, nisi ea fauor *An imprae-*
 piae causae Imperatori extorserit. Noui legata annua tem- *scripabilia.*
 plis vel clericis relicta esse perpetua, l. 6. l. 20. in f. de annuis leg. l. 24. eod. in quo differunt ab usufructu eis legato, ad centum annos tantum durante, l. 8. de vs. & vsufr. leg. interim tamen indeminime fluit, praescriptione nulla talia annalia perpetua tolli posse. Etiam usufructus ciuitati relictus non usu amittitur, l. 66. in f. de leg. 2. & seruitutes reales, quae sua natura perpetuae sunt, non usu expirant. Equidem ex natura annui rationem decidendi perunt, quod annua legata sint plura, & singulorum annorum separata petitio & actio l. 4. l. ii. D. de ann. leg. vt singulorum annorum debitum quoque peculiari indigeat praescriptione, quod ipse Imperator in cit. l. 46. his innuit verbis: cum per vnumquemque annum talis nascatur actio. Verum haec ratio in annalibus legatis perpetuis plane est incongrua. In temporalibus quae ad viam legatarii durabant, vel ideo recepta erat, quia vitae terminus incertus, & sic de annis futurorum annorum non constabat, vtrum effectum essent habitura, nec ne? primi seu praesentis anni debitum purum erat, seu eius dies cesserat, sequentium conditionale, vtpote quibus inerat conditio, si legatarius vixerit: conditionale autem debitum non est proprie debitum, nec eius praescriptio ante existentem

con-

conditionem initium capere potest. *l. 4. cit. l. 10. n. 12. Quand. dies leg.* Haec ratio cessat in *annalibus perpetuis*, in quibus non tantum praesentis anni, sed etiam futurorum annorum praestationes purae sunt, nulla conditione munitae, cum statim certum sit, eas deberi, adeoque vnum sunt legatum, non *plura*, nec singulis annis nascatur actio. Sic quia stipulatio inde stipulatio in singulos annos *vna* esse dicebatur, quia *perpetua* erat, h. e. quia ficto iure omnium instantium annorum debebantur praestationes, quae *purae* non *conditionatae* erant. *l. 35. inf. de m. c. donat.* In *l. 10. §. 1. de V. O.* expresse dicitur: *Stipulatio huiusmodi in annos singulos vna est & incerta, & perpetua, non quemadmodum simile legatum morte legatarii finiretur.* Contrariam doctrinam restringit ROMPONIVS ad illa legata, quae non erant perpetua, sed morte legatarii finiebantur, & in hoc differentiam quaerit ab annuis ex stipulatu debitis sua natura perpetuis, nec morte creditoris exspirantibus. Eundem in sensum accipio *l. 7. §. 6. C. de praescrip. 30. vel 40. ann.* quae generatim de *promissionibus & legatis annuis* loquitur *temporalibus*, quae morte creditoris exspirant; neque enim in genere *promissiones annuae* sunt perpetuae, vti quidem *stipulationes*, in quibus ex subtili quadam ratione ob- tinebat regula, *ad tempus non posse deberi.* §. 3. 1. *de V. O.* quae ad quaevis promissa applicari nequit, in quibus etiam ad tempus debetur. Quae cum ita sint, aliter iudicare nequeo, quam legata annua perpetua vnum tantum continere debent; cuius dies cedit a tempore mortis, & sic vna praescriptione posse extingui. Quod vero in *cit. l. 46. in annalibus piis* ab hac regula recesserit imperator, & contra ea omnem praescriptionem sustulerit, id ad singularia huius legati iura referendum, non vero ad alia *annua perpetua* applicandum. Nec rationi adiectae inhaerendum, quae, vt ostendi, oppido erronea est, nec nouum, vt inadaequatae rationes, maxime in codice, decisionibus subiiciantur. Veram

ram rationem in verbis vltimis *cit. l. 46.* prodit, inquiring: *ut et nomen et memoria defuncti, et ut annui redditus in ipsis operibus perpetuo conferentur.*

§. XXV. Septimum piorum legatorum priuilegium est, *In dubio pro-
quod admodum fauorabile iudicetur, et in dubio, si de vo-
luntate testatoris dubia quaeritur, secundum illum fauo-
rem fieri debeat interpretatio. Iam supra obseruauimus, pro-
pter hunc fauorem a iure non esse recedendum, si priuile-
gium deest, operari autem hunc fauorem, ut ex defuncti
voluntate praesumpta in casibus dubiis in eius fauorem, quan-
tum sana ratio permittit, interpretatio fieri debeat, quae
duo interpretes non accurate discernunt. Noui, vnde fa-
uor his legatis tributus sit. Fontem supra indicaui,
eumque in opinione, quod pro anima relictum censeatur, col-
locauimus, unde interpretes collegerunt, testatorem de suae a-
nimae salute admodum sollicitum fuisse, adeoque omnem
interpretationem ex defuncti probabili intentione huc dirigen-
dam esse, ut animae defuncti bene sit, et legatum effectum
habeat. Inde tot exorbitantes conclusiones collegerunt,
quae vnice ad hoc centrum et punctum collineant. Nos sa-
ne hoc dogma merito repudiamus, nec intuitu eius legata
ad pias causas relinquimus, adeoque tam immensum fauorem
iisdem tribuere non deberemus, quem tamen saepe
Icti protestantes sine iudicio allegant, et in ore habent.
Inest huic legato aliquis fauor, quia ad pium quendam scopum
destinatum est, et ex hoc scopo quoque de defuncti volun-
tate praesumpta iudicandum, non vero quaeuis tradita
accipienda, quae Pontificii, et in primis TIRAQUELLVS,
ex dogmate suo erroneo, conglomerant. Agite, examine-
mus quasdam conclusiones.*

§. XXVI. Sic 1) quando legatum inductum est, id *quod ex em-
praesumitur a testatore consulto factum fuisse, nisi legatum ad-
pias causas induxerit, quod potius inconsulto factum cense-
tur.* TIRAQUELLVS *cit. sr. priu. 16.* Argumentum trahit a
16-

legato libertatis, de quo idem dispositum in *l. 3. inf. de his qui in test. del. ex favore libertatis*. Equidem alias argumentum hoc reprobandum esse iudicavi, quatenus extensionem privilegii continet. Sed hic de *voluntate praesumpta* testatoris quaestio, an tale legatum inducere *consulto* voluerit? id quod *in dubio*, si alia deficiunt in contrarium argumenta, haud credendum ob favorem causae, secundum quem interpretatio in dubio facienda. Etiam hic locum habet, quod ANTONIVS Caesar in *cit. l. dixit: causa praesens admittere videtur humaniorem interpretationem*, vt testator a voluntate, ad *optimum finem* ordinata, *consulto* recessisse non videatur. Quid ergo, si tempore testamenti conditi in intimam abiectus superstitionem vltimam voluntatem condidit? si ad finem magis supersticiosum quam salutarem legauit? ex multis autem liquet, postea testatorem ad sanioerem rediisse mentem et superstitionem agnouisse, annon his sub circumstantiis potius dicendum sit, legatum a testatore *consulto* inductum fuisse? 2) Si legatum pium sub conditione relictum est, cum *Titius annorum triginta* erit, et hic antequam ad 30. annum perueniret, decesserit, adhuc legatum deberi, ait TIRAQVELLVS *pru. 23. arg. l. 16. de manum. testam.* quod cum in fauorem libertatis inductum sit, multo magis quoque in fauorem piarum causarum locum habere debeat, vel potius credere par sit, testatorem magis de tempore, quo praestandum est legatum, quam de simplici conditione disposuisse, ne legatum alias pereat. 3) Legatum rei alienae, etsi ignoranter a testatore ad pias causas factum sit, valet, vt heres illam redimere, aut aestimationem praestare teneatur. Eadem enim praesumptio, quam in legato libertatis ICI assumpserunt in *l. 39. pr. de fideic. libert.* hic quoque militat, vt intentio testatoris absolute hoc legatum praestandi adfuisse videatur. 4) Si quid legatum est piae causae certo tempore: *duodecimo anno postquam mortuus ero*, principio anni duodecimi deberur: *l. 41. pr. de manum. testam.*

testam. nam hoc mortuum sensisse, ex favore pie causae probabile est. MANZ. in spec. iur. Can. voce pia causa n. 29.

§. XXVII. Denique octauum priuilegium, legatis piarum causarum assignandum esse volunt, quod legatum incertum favore pie causae valeat. MANZ. cit. l. n. 44. Colligunt hoc ex l. 24. C. de Episc. et Cler. id quod pauperibus testamento vel codicillis relinquitur, non ut personis incertis relictum euanescat, sed omnibus modis ratum firmumque consistat. Sic quoque legatum ad redemptionem captiuorum relictum, non reiicitur, vt incertum, quamuis nec pauperes sint electi, nec captiui nominati, l. 49. §. 1. et 2. C. eod. quia ad dispositionem Episcopi horum legatorum distributio pertinet. Sed hoc minime extendendum cum MANZIO cit. l. ad eum casum, quando testator non determinat quantitatem, sed simpliciter dicit: *Volo ex bonis meis ad pias causas aliquid distribui*, quippe quod absolute incertum est, vt non constet, quid, quale et quantum debeat, nisi forsan certus finis adiectus esset, ex quo eius quantitas posset determinari, v. C. ad refectionem templi vel capellae B. Mariae virginis, tunc enim tanta summa legata videtur, quanta ei rei sufficeret, si modo non apparet, aliam fuisse defuncti voluntatem, aut ex magnitudine eius pecuniae, aut ex mediocritate facultatum, quam testator reliquit, tunc enim officio iudicis secundum aestimationem patrimonii et legati quantitas definiiri potest, vti in simili casu ait CELSVS in l. 30. inf. de leg. 2.

CAP. II.

De spuriiis legatorum piorum priuilegiis.

§. I.

Spuria piorum legatorum priuilegia dico, quae in cerebro interpretum nata, in iure autem prorsus non sunt, quia priuilegia quaedam fundata, et sic legitimos natales minime habent. Talia plura sunt, quae adducit TIRAQVELLVS; congescit enim

167. priuilegia piarum causarum, et plura superesse credit, sed plura ipse vt spuria reiecit, plura non sunt priuilegia, sed iuris communis conclusiones, maxima vero pars omni destituta fundamento. Breuiter illegitimos hos partus examinabo, et legitimorum numero eos excludendos esse euincam.

An legata
pia debean-
tur testa-
mento desti-
tuto.

§. II. Aiunt (I) *Legata ad pias causas deberi testamento li-*
cet destituto et non adita haereditate. MANZ. *de spec. iur. comm.*
vol. pia causa n. 37. TIRAQVELL. *priu. 33.* DONELL. *ad l. 14.*
C. de fideic. n. 12. Argumentum 1) defumunt ex l. 42. *D. de fideic.*
libert. in qua libertati non indistincte, sed tunc demum hoc
priuilegium libertati datum est, si heres in continenti, an-
tequam hereditatem adiret, decesserit. Quo exemplo, ait
DONELLVS, recte defendatur etiam haereditate ex testamento non
adita deberi ea, quae ad pias causas relicta sunt: pietatis enim
causa non minus fauorabilis, quam libertatis. Vulgatum hoc ar-
gumentum est, sed inane, cum priuilegia extensiones non
admittant. Deinde legata quoque libertatis, destituto te-
stamento, perire euidens est ex l. 17. D. si quis omiss. causa test. l.
2. C. eod. l. 1. C. de fideic. libert. nisi forsan ex singulari benefi-
cio haereditas alicui esset addicta, libertatum conferuanda
rum gratia. t. r. I. de eo. cui libert. caus. bona addic. Vnde te-
stamento destituto, nec legata pia subsistere, recte censet
LAVTEKE. de test. destituto §. 18. Alii 2) prouocant ad l. 41. §.
5. de testam. milit. qua cauetur, haereditate militis non adita,
substitutionem valere pupillarem, cum etiam haec sola sub-
sistat per se, nec ex testamento Patris militis dependeat.
Iam autem inferunt, priuilegia militum etiam pias causas
competere, quod tamen petir id, quod est in principio.
Addunt alii 3) quoad legata ad pias causas clausulam co-
dicillarem tacite oppositam censer, CARPZ. p. 3. c. 4. def. 38.
n. 8. quod tamen magis fingunt, quam probant, fatente B.
DN. STRYKIO de caus. testam. c. 23. §. 33. Aut enim quoad o-
mnia legata intelligi debet, aut quoad nulla; si prius, lega-
ta

ta ad pias causas nullum amplius privilegium habent, sed omnia legata ab intestato erant praestanda, destituito licet testamento, quod tamen Dd. aegre admittunt: si posterius, res falua est, nec enim apparet ratio, cur potius testator legata ad pias causas subsistere malit, quam reliqua legata, cum voluntas in omnibus vna eademque sit. Hoc tamen facilius admitto, hodie sublatis formulis antiquis, facilius subintelligi posse clausulam codicillarem in testamentis quoad omnia legata quam olim, si praegnantissimae clausulae, prout fieri solet, testamento fuerint adiectae, ex quibus *denixa voluntate* constat, quo tamen ipso non tantum legata pia sed quaeuis alia ab intestato debentur. vid. B. TIRIVS *lib. 7. iur. priu. c. 3. §. 38. seqq.* DN. PRAESES *introduc. in Digest. tit. de Codicill. §. 9.* Alii 4.) firmant hanc sententiam ex *l. 1. C. comm. de leg.* ubi actio *personalis & hypothecaria* pro legatis consequendis est confirmata, addita ratione, quod ex *voluntate testatoris* hae actiones institui possint, quippe qui voluit, ut legata omnibus modis praestentur, & praecipue addit, *cum talia sint legata, vel fideicommissa, quae piis actibus sunt deputata*, quae verba videntur frustranea fuisse, nisi aliquid singulare contineant. Verum totus contextus ostendit, hoc intelligendum esse de casu, quo haeres adiit, quippe qui demum obligatur ex *adiitione*, tanquam quasi contractu, qua deficiente, obligatio cessat. Denique 5.) argumentum etiam inde peti potest, quod haec legata debeantur ex testamento quoque imperfecto, prout *cap. 1. adferui*, multo magis ergo etiam ex testamento destituito; sed consequentiam fallere patet ex *l. 21. §. 2. C. de testam.* vbi dicitur, quod imperfectum testamentum patris, quoad *solos liberos*, valere, quoad extraneas mixtas personas autem plane pro nullo haberi debeat. Potest ergo testamentum quoad certa legata subsistere, quoad alia nullum esse, vbi est imperfectum. Ast si *destitutum est*, quaeuis legata corruunt. *§. 2. l. de leg. Falcid. l. 2. C. Si omiff. caus. testam.* LAYTER B. de *testam*

testam. desit. §. 14. cum testamentum, aditione destitutum, nullo prorsus modo confirmari possit. Deinde quoque supra dixi ex *imperfecto testamento* non aliter deberi legata pia, quam si clausula codicillaris sit adiecta vel aliunde colligatur. Facile tamen largior, posse statuto hoc priuilegium legatis piis tribui, quod iure Württembergico factum esse docet LAUTERB. c. l. §. 18. in fin.

An legatum
pium a sub-
stituto reli-
ctum etiam
debeat ab
instituto?

§. III. Eiusdem farinae (II.) est illud priuilegium, quod legatis a substituto relictis tribuunt. Illa enim etiam ab haerede ab instituto, qui adiit haereditatem, deberi, aiunt, licet per aditionem instituti expiret substitutio; BARBOSA lib. 2. iur. ecc. c. 13. n. 27. TIRAQUELLVS cit. tr. priuil. 62. quod testatoris dispositio facta in vno casu extendatur ad alium casum fauore libertatis. Decisionem hanc illustrant ex l. 2. de manum. testam. vbi quis haerodem ita instituerat: *Titius haeres esto, si Titius haeres non est, Stichus haeres esto. Stichus liber esto.* In hoc casu Stichus seruus erat substitutus, et praeterea eidem libertas legata. Quaerebatur, an Titio haereditatem adeunte, Stichus liber sit? quod affirmat ICtus contra TVBERONEM existimantem, quod non primo sed secundo gradu demum libertas ei legata fuerit. Hoc reprobatur VLPIANVS quod potius dupliciter h. e. in vtrunque casum & sic etiam eo, *si Titius haeres fuerit*, libertas legata videatur, cum per se liqueat, quod in *substitutione* libertatem simul acceperit. Iam fiat applicatio ad hunc casum, vbi testator ita disponit; *Titius haeres esto: Si haeres non erit, Maevius haeres esto, qui ecclesiae quotannis praestet centum.* Hoc casu evidens est, legatum tantum a substituto, non ab vtroque relictum esse, quis ergo grauaret Titium, a quo nihil legatum est, vt ecclesiae legatum exsolueret? Aliud foret dicendum, si dubium esset, annon ab vtroque legatum foret, quo casu in dubio pro praestatione legati pronuntiandum foret, id quod demum ex cit. l. 2. colligitur.

§. IV.

s. IV. Huc (III.) referunt, quod haeres ad legata pia soluenda teneatur, etiamsi nondum confecerit inuentarium, cum haeres alias intra tempus, quo conficit inuentarium, non possit a legatariis conueniri. *l. f. §. ii. C. de iur. delib.* Addit TIRAQUELL. *priu. 24.* hanc rationem: quia res dilationem non recipit, cum de salute corporis tractatur, *l. vlt. pr. de appell. recip.* ideo multo minus cum de salute animae tractatur. Fluxit haec opinio ex doctrina de purgatorio, quam nostrates reprobant et consequenter etiam hanc conclusionem non possunt non reprobare. Sufficit praeterea, quod nulla exceptio piis legatis hic data sit, quibus alias testator admodum fuit, adeoque illam non omisisset, si ei ius singulare indulgere voluisset.

§. V. Aiunt porro, (IV.) in legatis ad *pias causas* obsecris & incertis non quod minus, sed quod maius est deberi, cum in aliis, quod minus est, debeatur. *l. 39. §. 6. de iur. leg. i.* Petunt hoc priuilegium ex *l. 38. §. 2. de aur. & arg. beat.* ubi Seia testamento ita cauerat: *Si mihi per conditionem humanam contigerit, ipsa faciam: Sin autem, ab haeredibus meis volo iubeoque, signum DEI ex libris centum in illa sacra aede & in patria statui subscriptione nominis mei.* Hic adest legatum quasi pium, hoc est, in honorem idoli relictum; iam quaerebatur; cum in eo templo non nisi aut aerea aut argentea tantum sunt dona, quale signum ponendum sit? Respondet ICTUS: argenteum. Verum a) praemittendum est, textum quodammodo mancum & legendum esse; cum in eo templo non nisi aut aerea aut argentea tantum sint dona, cum facile contingere potuit, vt loco aurea scriptum sit aerea. Colligitur id ex verbis sequentibus: Haeredes Seiae, verum ex argento, aut auro signum ponere compellendi sint, an aereum? Scilicet haeredes Seiae aereum signum ponere in templo volebant. Curatores templi obiciebant, non nisi aurea & argentea tolerari. Haeredes replicabant: legatum esse indefinitum, & sic quod minus deberi. Sed recte curatores duplicabant, templi legatum indefinitum ante

An haeres teneatur ad legata soluenda intra tempora sciendi inuentarii?

An in legatis piis obscuris id quod maius est debetur?

ante omnia esse intelligendum secundam naturam rei et conditionem templi, adeoque cum in eo templo statua aerea non toleraretur, probabile est, testatorem de hac non fensisse, quia alias legatum foret inutile, quod nullum posset habere effectum, adeoque vel *aureum* vel *argenteum* signum esse ponendum. Ictus posterius approbat, et quia in dubio minus debetur, *argenteum* signum ponendum esse concludit. Ita non recedit a regula, vt patroni causarum piarum contendunt, sed potius eam approbat. Agnoscit id ipsum quoque TIRAQVELLVS *privil. 25.* & recte addit: *Si maius dari debuisset, aureum dandum fuisset*, imo id ipsum iam nouisse videtur Pontifex in *c. 18. X. de Censib.* vbi quando diuersae & variae mensurae in prouincia quadam fuerunt, nec constat, an maiori an minori mensura census solui ecclesiae debeat, edicit, minori in dubio eum soluendum esse.

*Na legata
pia debean-
tur absti-
nentibus li-
beris?*

§. VI. Illud praeterea (V.) singulare in his legatis esse ait TIRAQVELLVS in *priv. 22.* quod liberis abstinentibus ab haereditate paterna nihilominus illa debeantur, ideo, quod ex tali testamento libertates adhuc conferuntur per *l. 32. de manum testam. & l. 30. §. 10. de fideicom. liberz.* Ipse TIRAQVELL. *priv. 33.* iam asseruerat, destituito testamento, haec legata deberi, id quod si verum est, non debuisset hanc speciem tanquam ius singulare adferre, cum si destituito testamento debentur, nullum dubium superfit, quin debeantur, si filius abstinerit. Quia vero prius iam refutauit, paucis videndum, an in *casu abstentionis*, quo alias corrumpunt omnia alia legata, haec subsistant. Manifesti iuris est, testamentum, in quo soli liberi sunt instituti, statim confirmari a tempore mortis, ideo quod liberi sint *ipso iure* haeredes, et quamuis beneficio abstinentiae vtantur, testamentum tamen semel *ipso iure* confirmatum, non potest in totum destitutum fieri, sed illa adhuc subsistunt, quae non requirunt haereditis praestationem, vt tutelae & libertatis datio, substitutio pupillaris &c. Illa vero corrumpunt, ad quorum praestationem

factum

factum sui haereditis requiritur, adeoque sine immixtione non possunt obtineri, ut ait STRVV. ex. 34. §. 19. qualia sunt legata & fideicommissa particularia l. 11. §. fin. *Ut in possess. legat. l. 12. in fin. de vulg. & pup. substit.* Huc etiam referri debent legata pia, quae requirunt praestationem haereditis, & sic absque eius immixtione praestari nequeunt. Nec argumentum hic a libertate trahi potest, quae si directo relicta est, non requirit haereditis factum aut praestationem, si per fideicommissum, tunc itidem quidem debetur per l. 30. §. 9. de fideicommissum haered. sed iure admodum singulari per SCrum speciale, ut indicat Ictus, quod trahi nequit ad consequentias. Deest in his legatis specialis iuris sanctio, vnde regulae inhaerendum est, nisi clausula codicillaris testamento adiecta sit.

§. VII. Quando (VI.) duo testamenta adfunt, nec constat, quale sit prius, quale posterius, id videri posterius, in quo legatum est ad pias causas, censet TIRAQUELVVS priu. 35. tum quod summa sit ratio, quae pro religione facit, l. 43. in f. de relig. & sumtib. fun. tum quod in dubio pro causa fauorabili sit pronuntiandum, c. vlt. X. de re iudic. sumuntur. & benigna interpretatio facienda. c. 30. X. de privileg. tum denique quod secundum l. 1. C. de iur. Fisco, qui praerendit, se prius in bonis debitoris ius ex donatione impetrasse, quam ea fisco fuissent obligata, prioritatem sui iuris docere debeat, quod ius, cum in fisco constitutum sit, etiam ad ecclesiam trahi posse videtur. Verum hae rationes admodum ficulneae sunt; si de interpretatione voluntatis dubiae est quaestio, tunc admitto, illam interpretationem praeualere, quae piae causae fauet. Ast hic quaestio facti proponitur, quale testamentum posteriori loco conditum sit? quod ab allegante probandum, nec per regulas interpretandi erui potest. Similiter in dubio pro causa pia est pronuntiandum, quando in vtramque partem rationes admodum probabiles occurrunt, ut contingit in collisione probationum: ast si nihil ab ecclesia, quae aliquid petit, probatum est, res non dubia

in eo sensu est, sed potius plane *incognita*, ad quem casum regula praedicta applicari nequit, quia alioquin semper pro pia causa pronuntiandum esset, si vel maxime nihil probasset, quod citra absurditatem dici nequit. Summa denique ratio dicitur, quae pro religione facit; quis vero nescit, quid Ictus per religionem in *cit. r.* intelligat? & quis unquam aufferuit, ad quaestiones facti probandi hoc applicari posse? Denique argumentum a fisco hic plane alienum est, quod iam Dn. PRAESES in *diff. de nomin. ecclesiast. Cap. I. §. 18.* adstruxit. Praeterea in *cit. l. 1.* nullum ius singulare occurrere videtur, sed merum *ius commune* refertur. Obligarus pater erat rationibus fisci, quo soluendo non existente, fiscus vi hypothecae tacitae bona eius a liberis possessa persequabatur: hi excipiebant de donatione sibi facta, antequam pater cum fisco contraxisset, cuius probatio liberis vel ideo erat iniungenda, tum quod excipiens regulariter exceptionem suam probare teneatur, tum quod praesumptio adfit, in fraudem fisci hanc donationem factam fuisse.

An legata
pia relicta
ab herede
veniantur
quoque re-
licta ab re-
stituto.

§. VIII. Quando (VII.) legata pia relicta sint nominatim ab haerede principali, conferi eadem quoque tacite relicta a substituto censuit TIRAQUELL. *priu. 36.* Argumentum petit ex *l. 4. §. f. de alim. leg.* indeque colligit, in alimentis id iuris esse, & consequenter quoque in legatis ad pias causas, quippe ad quae argumentum ab illis trahi potest. Duplex in hoc argumento vitium deprehendo: 1.) quod privilegia alimentis data indistincte trahenda esse putet ad legata ad pias causas, quod non admitto, cum non omnia legata ad pias causas alimentorum causam concernant. 2.) Quod id ipsum, quod ex *c. l.* colligunt, ne quidem in ea deprehendantur, sed tantum in cerebro ACCURSII. Textus satis planus est. Ait Ictus: *Lucius Titius testamento suo libertis libertabusque cibaria & vestimenta a liberis suis eis demque haereditibus praestari iussit, nulla conditione aut determinatione in quo loco praestari debeant, addita, sed simpliciter tantum*

reli-

relicta, quaero cum testator non disposuit, vt tunc demum cibaria & vestiaria accipiant, si cum testatoris liberis in eadem domo vixerint, an si sine patroni liberis iudem liberi agant, seu extra domum eorum degant, cibaria & vestiaria accipere possint? In hoc consistit status controuersiae, non vero in eo, quem somniat ACCVRSIVS, an etiam substituti vel cohaeredes alimenta praestare debeant? Non intellexit verba: *si sine patroni liberis iudem liberi agant*, quae ita accipienda esse somniat: *si sine Patroni liberis* h. e. si non contra liberos Patroni, qui forsân abstinuere, sed contra coheredem vel substitutum datum, *iudem liberi agant*, h. e. alimenta petant. Quis vero iusta indignatione non capitur, ad haec deliria potius quam interpretationem? Non porrius ICTUS praeuidere tam insulsam interpretationem, alioquin forsân in gratiam inepti interpretis dixisset: *si sine liberis Patroni liberi degant*. Sed haec praecautio non fuit necessaria, cum *agere* etiam idem quod *degere* & *morari* significet, vt ex multis textibus docet BRISSONIVS de V. S. voc. *agere*.

§. IX. Quando alias res legata a testatore *citra necessitatem* alienatur, legatum *tacite* ademptum censetur. §. 12. l. de Leg. id tamen (VIII.) fallere autumat TIRAQVELL. *priv. 47.* in legato ad pias causas, quod nullo modo ademptum censetur, quamuis nullam addat rationem. Sane quaestio vtrum legatum tacite sit ademptum, est quaestio voluntatis, adeoque *ex causa & circumstantiis alienationis* colligendum, qua intentione rem legatam alienauerit. Huic proximum est (IX.) illud *in ademptis in genere legatis etiam piam* privilegium, quod ademptis in genere legatis non censetur ademptum legatum ad pias causas, nisi totum testamentum legitime reuocatum fuerit. Ita censuere BARBOSA L. II. *ademptam* iur. eccl. C. 13. n. 25. MANZ. de spec. in iur. comm. voce *pia causa* n. 58. argumento ducto ab alimentorum legato, ad quod non extenditur generalis reuocatio. l. 18. §. 3. ff. de alim. vel. cib. Scio hanc communem esse Doctorum opinionem, sed simul animaduerto, eam non satis fundatam esse in cit. l. 18

An res ad piam causam legata et postea alimenta adempta censetur?

An ademptis in genere legatis etiam piam ademptam censetur?

Agite videamus & perpendamus textum: *Posthumis haeredibus instituit, & patre & matre & substitutione pupillari facta, actores manumisit, & peculia eius legauit, & annua & ceteris libertis suis legata & aliis exteris plura: deinde post testamentum factum nata filia codicillis ita cauit: Si quid testamento, quod ante hoc tempus feci, legauit, cui dare volui: peto ab his, ut tertiam partem Petrinae filiae meae reddant. Secundis autem tabulis facta pupillari substitutione, in priori testamento expressa, impuberibus libertis, quibus a parentibus substitutis libertates dedit, eo amplius alterum tantum, quantum in numero praeter cibaria & vestiaria, a substitutis legata dari voluit: quaesitum est, cum superuixisset filia, testamento aperto, et codicillis, postea autem decesserit et fideicommissum tertiae partis datae ad haereditatem suos transmitterat, an etiam cibariorum et vestiariorum tertiae partes ei per fideicommissum datae esse videantur, quae non ab haeredibus, sed a substitutis relictae erant. Quod recte negat Ictus, et quidem non ideo, quod legata alimentorum tanquam fauorabilia non vehiant sub generali reuocatione, sed ideo potius, quod demum a substitutis essent relictae. Voluit testator, ut legatarii tertiam partem restituerent filiae suae, id quod non potest non de illis intelligi, qui, viuentem filiam, legata sua petere possunt, non vero de his, qui demum mortua filia in impubertate ius petendi legatum habent, quippe quorum legatum non purum, sed conditionale est, si filia in impubertate decesserit. Neque enim hi tertiam partem filiae restituere poterant, cum illi demum post mortem eius legatum acquirerent, quem casum respexisse testator dici nequit. Sic quoque ulterius de altero tanto, quod iisdem libertis legatum erat, de substitutis disquirat Ictus, an quoque ab eo detrahenda sit pars tertia? et eadem ex ratione negat, additque integram ex tabulis substitutionis deberi, quia dispositio codicilli tantum intelligenda est de illis legatis, quae viuentem filiam praestanda sunt, non vero de iis, quae demum post mortem eius debentur. Si ergo communis do-*

tri-

strina, quod *ademptis vel diminutis in genere legatis non sit ademptum vel diminutum legatum alimentorum*, ex cit. textu probari nequit, multo minus exinde probari poterit, *ademptis in genere legatis non censeri adempta legata pia*, quae si testator excipere voluisset, id sine dubio expresisset, quod cum non fecit, generali reuocationi standum erit. *arg. l. 30. in f. de leg. I.*

§. X. Notum est, quod Legatarius *propria autoritate* legatum occupare nequeat, id quod si fecerit, haeres, quatenus eius interest, interdicto *quod legatorum* eius possessionem adipisci potest. *l. 1. D. et C. quod legat.* Rursus (X) exceptionem statuit TIRAQUELL. *priu. 45.* in legatariis, quibus ius occupandi propria autoritate rem piam legatam iure singulari datum esse putat; sed sine lege et ratione, ideo enim sunt executores legitimi constituti, vt hi pro legati huius praefatione vigilant, qui quidem illud praestare possunt ex communi executorum officio, sed neuiquam piae causae permiffum est, vt illud propria autoritate occupare queat. Illud autem, quod idem *priu. 46.* addit, nullum plane priuilegium continet. Scilicet is, cui legatum est nomen, olim actionibus ab herede non mandatis agere non poterat, ex lege D. *Pii* autem *uolibus* suo nomine agere non impeditur vt in *l. 18. C. de Leg. declaratur.* Hic priuilegium TIRAQUELLVS piae causae tribuit, vt sine cessione nomen exigere possit, quod tamen omnes legatarii facere possunt.

§. XI. Si quid legatur sub *condicione negativa*, illud antea peti nequit, quam *cauione Mutiana*, praefuta *l. 7. ff. de con- standa cau- tio Mutiana in lega- tis piis?* dir. et demonstrat. quam tamen (XI) non requiri existimant in legatis ad pias causas. TIRAQUELL. *priu. 48.* MANZ. in *spec. iur. comm. voce pia causa n. 41.* Argumentum ducunt rursus legato libertatis, cuius exemplum occurrit in *l. 17. §. 1. de manum. restam. Stichus, si incapitolium non ascenderit, liber esto.* Hic non desideratur cautio, sed statim ad libertatem perueniet, si, facultate data ascendendi capitolium abstinuerit. Ratio decidendi petita non tam est ex libertatis fauore,

re, quam ex voluntate testatoris praesumpta, qui cum effectu legare voluisse videtur. Ideo autem cautio Mutiana non admittitur, quia sub conditione nemo libertatem accipere, sed prius eius euentum expectare tenetur, ne si conditio deficiat, in seruitutem retrahi debeat, quod inhumanum videtur, quia ratione etiam legati libertatis dies non a tempore mortis sed aditae haereditatis demum cedit, l. 8. ff. quando dies legat. l. vn. §. 6. C. de cad. toll. quo iam certum est, eum liberum fieri. Vnde in adducta specie euentum conditionis expectare legatarius debet, quo casu potissimum quaestio de voluntate defuncti emergit. Aut enim ideo talis conditio adiecta, vt in vltimum vitae tempus libertas conferatur, ante quod regulariter, vt rum paruerit conditioni? constare nequit, quo casu nullius momenti legatum censendum, legatario non profuturum. l. 61. pr. de manum. testam. Aut vero ideo adiecta, vt legatario proficere libertas possit, quo casu conditio negativa potius de prima occasione accipienda, qua contra eam agere potuit, nec tamen egit: posterius testatorem voluisse, credibile est, quia, si prius voluisset, nihil egisset, quod non praesumendum. l. 12. et 21. ff. de reb. dub. Haec si maturo ponderantur iudicio, aperte constat, insulsum ab hoc legato duci argumentum ad legata pia, quorum diuersa est ratio, natura, et indoles. Nec enim legatum piuum est personale, vt libertatis, nec in eo accidere potest, vt in vltimum vitae tempus conditio conferatur, cum pia causa regulariter non moriatur, nec denique impium aut inhumanum censendum est, si conditione deficiente, id quod iam sine causa habuisse dignoscitur, redditur restituiturue, id quod iustitia naturalis desiderat. Quid ergo, si ita legatum fuerit ecclesiae. Do, lego mille ibaleros, si non mutauerit sacra catechetica, quous die solis hactenus habita? Haec conditio potest esse vel resolutiua, vt sensus sit, donec non mutauerit &c. quo casu cautione non est opus, vel est suspensiua,

illudque verba satis declarant, quo facto, cautione opus est, quae per ipsa bona ecclesiastica constitui potest.

§. XII. Quando legantur reditus certi ex fundo designato, legatario non competere hypothecam tacitam in isto fundo censent, *per l. ult. in f. de contr. emt. l. 21. pr. de ann. leg.* Omnino tamen (XII) - piae causae *per l. 2. ff. de alim. leg. vt. pote* quae cum alimentis paria iura habere censetur. E- quidem posterius admitto, sed de priori admodum dubito. Habent legatarii *hypothecam tacitam* in omnibus defuncti bonis; et sic quoque in illud praedium, vnde reditus legati sunt, et hoc eo magis, quia ea intentione testator praedium assignasse videtur, vt pro reditibus *specialiter* obligatum sit. Hac posita sententia, causa pia nullum *ius singulare* habet, sed potius ex *iure communi* hac hypotheca more aliorum legatoriorum gaudet. Neque ex *l. cit. ult.* contrarium euincitur; quae loquitur de reditibus ex certo fundo per modum *palli* debitis, quod hypotheca tacita destruitur; multo minus *l. 21. cit.* contrariae sententiae patrocinium praebet, quae tantum admittit alienationem eiusmodi praedii, salvo tamen legato, vt dicitur in *l. 120. de leg. 1.* neque enim, quae iure tacitae hypothecae tenentur, alienare prohibentur.

§. XIII. Legatum in alterius arbitrium conferri non posse certum est, prout plenius ex iure ciuili declarat, et quae ob stare videbantur, resoluit GONZALEZ *ad c. 13. X. de rurs. arbitrium sim- resiam. n. 3. seqq.* sed (XIII) legata pia recte in arbitrium ter- rium conferri posse autumant *per cit. c. 13.* prout ex communi ininterpretum sententia statuunt TIRAQUELL. *pru. 64.* Cardinalis de LVCIA *de resiam. disc. 45. n. 3.* Plerique interpretes multas difficultates in *cit. c. 13.* deprehendunt, quae tamen ex antiquitatibus facile superari possunt. Impetrauerat Episcopus Altissiodorensis sedis Apostolicae indultum, quod ordinatio rerum Clericorum ab intestato decedentium libere in sua potestate ac dispositione permaneret. Hic duo praemitto: (1) Indultum tantum loqui de rebus Clericorum non patrimonialibus.

An legata pia ex certo fundo relicta gaudeant hypotheca tacita.

Legatum pium in alterius arbitrium simpliciter conferri nequit.

libus: nam in patrimonialibus Clerici heredes suos agnatos habebant, vt recte. obseruat GONZALEZ *ad cit. l. X. n. 7.* adeoque harum ordinationem Episcopus sibi arrogare non poterat. (2) Indultum hoc maioris securitatis gratia fuisse impetratum ab Episcopo Althodorensi, cum alias de iure communi dispositio et ordinatio de his bonis Clericorum in potestate Episcoporum esset. Forſan id inde factum, vt concertationes diutinae, & non semel cruentae eorum, qui huic praedae inhiabant, cultarentur, & praesidium Episcopo circumponerent, iudice THOMASINO *P. III. de discipl. eccl. C. II. c. 47. §. 8. in f.* EX hoc indulto emergebat ergo quaestio: *An illi, qui in voluntate & dispositione alterius suam committunt ultimam voluntatem, nihil per se penitus ordinantes vel determinantes, quid cui loco vel personae conferri debeat, dicantur decedere intestati?* Ita format statum controuersiae Pontifex & decidit, quod tales non videantur decedere intestati. De Clericis haec quaestio mota est, de quibus constat, quod tempore INNOCENTII III. de bonis non patrimonialibus testamentum condere minime potuerint: id vnice iis aliquando ex consuetudine indulgebatur, vt *piis causis* de iis aliquid conferre possent. *c. 12. X. de testam.* Vnde non diuinatorium, vt GONZALEZ *ad cit. cap. 13. n. 12.* putat, sed maxime probabile est, de *dispositione Clericorum ad piis causas* INNOCENTIVM III. loqui. Illustrat hoc THOMASINVS *cit. l. §. 5. ex c. 15. Concil. Lateran. III. ao. 1179. habiti.* Vnde recte arguit: *Non displicet Concilio, testamenta edi a Clericis, sed siue testamentum siue intestatorum res ad ecclesiam, ex qua derivatae sunt, necesse est reuocari.* Loquitur ergo Pontifex 1) de Clericorum dispositione, 2) ad *piis causas* & quidem 3) de bonis non patrimonialibus seu ex redditibus ecclesiasticis acquisitis, statuitque valere eorum dispositionem collatam in *arbitrium tertii.* Non adeo infrequentem eo tempore hunc morem fuisse, multa arguunt. Quando plane Clericus intestatus decedens, non disposuerat in vltus pios, seu *pro anima*, eius ordi-

nare. AO. 1136, STEPHANVS REX Angliae suo iuramento, quod recitat MICHAEL ALFORDVS in *Annal. Britann. ad cit. ann. n. 5.* hanc quoque clausulam firmare debuit: *Si quis autem Episcopus vel Abbas vel alia ecclesiastica persona ante mortem suam rationabiliter sua distribuerit, vel distribuenda statuerit, firmum manere concedo. Si vero morte praecoccupatus fuerit, pro salute animae eius ecclesiae concilio eadem fiat distributio.* Ante haec tempora Reges iure spoliū decedentium clericorum bona sibi vindicabant, quem morem cum aegre Clerici ferrent, hoc modo Regem Angliae constringebant, ne hoc iure vteretur, quin potius arbitrio Clericorum relinqueretur, vt de bonis defuncti pro anima eius possent disponere. Quae cum ita essent, nonnunquam Clerici solebant alicui committere, vt ipsemet pro anima eorum bona distribueret, statueretque in quem vsum pium conuertenda essent, quem morem approbasse videtur INNOCENTIVS III. Exinde liquet I) erroneam esse ipsorum sententiam, qui ex hoc textu colligunt, de iure canonico testatorem quemcunque & quidem generaliter, posse dispositionem suam conferre in arbitrium tertii; cum INNOCENTIVS III. tantum de clericorum dispositionibus loquatur; II) falsum esse, legata ad pias causas de quibuscunque bonis facta in arbitrium tertii conferri posse.

§. XIV. Non dubium est, quin socius partem suam in re communi alicui legare possit, interim legatarius non potest alterum cogere, vt partem suam ei vendat, nisi Dominus partem suam, quam habet in seruo, huic legauerit. *Parec legata ex re communi pia causa socium ad vendendam cogere nequit.* Inde (XIV.) nouum priuilegium attribuunt piae causae, vt si pars ex re communi ei relicta sit, illa possit condominium cogere ad partem suam sibi vendendam, argumento a libertate deducto. TIRAQUELL. *cit. tr. priu. 67.* Verum quam falsissima haec assertio sit, non multa indiget explicatione; Quod enim IUSTINIANVS id ipsum in seruis constituerit, hanc habet rationem, quia alioquin frustraneum fuisset legatum libertatis, cum seruus non possit pro parte liber & seruus esse. Ast haec ratio cessat

G

in

in piis causis, quae in parte legata ex re communi omnino utilitatem suam percipiunt, vtut non prohibeantur socium ad diuisionem prouocare, quo facto deinceps haec secundum regulas communes instituenda est.

*Sub generali
prohibitione
etiam conti-
netur lega-
rum ad pius
caus.*

§. XV. Quae generaliter alienari prohibita sunt, de illis vltima voluntate nemo disponere potest. Rursus tamen (XV.) excipiunt dispositionem ad piam causam, quod in omni prohibitione excepta videatur persona Dei, sicuti in sacramento fidelitatis excepta censetur persona Imperatoris & Papae, vt admodum ieiune philosophatur TIRAQUELL. *cit. ty. pris. 130.* Hac vero ratione pia causa in omni prohibitione excepta censetur, quia quicquid ad piam causam legatur, Deo legatur, qui semper exceptus censetur. En egregiam huius causarum piarum patroni philosophiam! Animaduerto tamen, non omnes inter veteres Ictos tam crasse philosophatos fuisse, quin potius plures recte statuerint, de bonis fideicommissariis ne quidem ad piam causam disponi posse, vt late ex veteranorum doctrina docet KNIPSCHILD *de fideicomm. fam. l. C. XI. §. 22.* Excipit tamen idem *cit. l. n. 332.* casum redemptionis filii captivi, quod pro hoc bona fideicommissaria recte alienentur, cum in fauorem *hirs* specialia iura multa sunt constituta. vid. HERTIVS *de Lyro Sect. II. §. 22.*

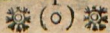
*Quid si pen-
dente condi-
tione pia
causa de-
structa sit.*

§. XV. Pendente conditione, sub qua factum est legatum, si legatarius interim aut moriatur, aut libertate priuetur, intercidit legatum, quia seruitus morti assimilatur. *l. 59. de condit. et demonstr.* Aliter autem (XVI.) in piis legatis dicendum esse arbitratur MAENZIVS *in special. iur. commun. voce pia causa. n. 421.* quae, sublato impedimento, reuiuiscunt *arg. l. 46. de manum. testament.* Sed hoc argumentum inane est. Agitur in *cit. l. de seruo*, qui liber esse iussus est, cum annorum triginta esset. Quod si vero hic antequam ad eam aetatem peruenisset, in metallum esset condemnatus, et postea reuocatus, legatum ei proderit, nec metallorum poena ius eius mutabit. Ratio in promptu est, quia nondum *libertatis statum* habuit, ergo capitis diminutionem pati non potuit, multo

multo minus ratio praedicta, quod seruitus morti assimile-
tur, quae tantum *in liberis* obtinet, ad *seruum*, in metallum
condemnatum, applicari non potest. Quomodo vero haec ad
piam causam applicari possunt? Imo quis eiusmodi *casu mor-*
ris vel civilis vel naturalis, in ea sibi concipiet? Pngamus de-
structam funditus esse piam causam monasterium forsan,
post aliquod tempus vero restitutum, pendente adhuc con-
ditione, sub qua legatum erat. Sane ex modo restituendi ap-
parebit, vtrum adhuc legatum saluum sit, non vero ex ad-
ducta a libertate legata ratione.

§. XVII. Ipsam legitimam liberorum non posse grauari *Legitima*
aut minui quouis modo constat. *l. 32. C. de inoffic. testam.* Di- *liberorum*
sputant tamen et in controuersiam vocant (XVII.) an non *grauari ne-*
legitima liberorum minui possit per legata ad pias causas? *quit per le-*
gata pia.
BARBOSA *L. II. iur. Ecclesiast. C. 13. n. 33.* Et quidni dubita-
rent, cum magis fauendum esse censeant pie causa quam
liberis, et quod in dubio, h. e. in diuersis sententis, sem-
per pro pia causa pronunciandum sit. *IDEM cit. l. n. 35.* Sed
nos recte redarguit AVGVSTIN. *in c. f. C. 17. q. 4.* quem etiam
faniore merito sequuntur, docentes nullum grauamen legi-
timae inferri posse per legata ad pias causas. B. STRYK *in*
Caut. Testam. c. 17. membr. 2. n. 7. KNIPSCHILD. *de fideic. famil.*
c. 6. n. 151. HARPRECHT *de iur. deduc. duas quartas §. 106.* BE-
SOLD. *Consf. 263. n. 24.*

§. XIX. Multa praeterea adhuc confarcinari solent pri- *Conclusio.*
uilegia in fauorem piarum causarum, ad doctrinam de hae-
redis institutione vel substitutione spectantia, quae vel ideo
tangere nolui, quia tantum de *legatis* agendi animus fuit.
Quin praeterea plura adhuc circa legata adduci solent, quae
ita tamen comparata sunt, vt facile ex haecenus dictis im-
becillitas argumentorum colligi et erui possit, adeoque plu-
ra addere nolo, sed piorum legatorum patronos decenter
rogo, ne nimis fauorem eorum extendendo vel rationem
reclam eiurent vel prodant, se iurium interpretes pror-
sus ineptos esse.

Du Uns der Freundschaft Pflicht ohnlängsten
 hoch verbunden/
 Wozu in Tübingen der erste Grund gelegt;
 Und da Ich unverhofft / Dich wieder hier gefun-
 den/
 Was Wunder / daß mein Herz nichts als
 nur Freude hegt.
 Zumahlen da Ich Dich an diesem holden Tage
 Mit Ehre / Ruhm / und Preis geschmücket vor
 mich seh /
 Wie jede Gracie Dich auf den Händen trage
 Und wie dein Tugend Fleiß Dich zwinget in die
 Höh;
 Darumb vergönne mir aus Freugesinnten Herz-
 Herzen/
 Daß zu den Wünschenden Ich mich gesellen
 mag
 Und dieses Einzige auf diesem Blate ägen:
**Leb immerdar beglückt bis auf den Ster-
 bens = Tag.**

Mit diesen wenigen in Eil gefertigten Zeilen wol-
 te dem Hoch Edlen und Hochgelahrten Herrn
 Lic. als seinem Hochwehrtesten Gönner und
 ehemaligen 4. jährigen Confalino seine
 Pflichtschuldige Ergebenheit bencoigniren
 Und alles beharrliche Wohlergehen antwün-
 schen Dessen Verbundenster Diener

Eberhard Draing

V. Dd9.

Wer

Wer so wie Du / mein Freund / die Rechte
durchgestühret /

Und die Gesetze hat mit steter Sorg studiret /
Den crönet Themis auch mit Ehre / Ruhm /
und Preiß / (Fleiß.

Die längst verdienet hat Dein tieff- gelehrter
Gang Halle kan davon am allerbesten zeugen /
Da es Dich heute sieht auf den Catheder steigen.
Ich aber nehme auch an Deiner Ehr mit Theil /
Und wünsche Dir erfreut Vergnügen / Lust
und Heyl.

Der Himmel bringe Dich bald wieder zu den
Deinen /

Und laß die Glückes-Sonn stets heller ob Dir
scheinen; (bedacht /

Das Vaterland ist schon zu Deiner Lust
Und hat ein schönes Kind Dir würcklich
ausgemacht /

Das Dich hinführo sol vor Deine Müß ergößen /
Und auf Dein Werthes Haupt nur An-
muths-Cronen setzen.

Hierdurch wolte/als sein bisheriger contubernalis und
werther Freund in iuris licentiam promouirte/
seine wolmeinende gratulation abstratten

Wolfgang Friderich Diez.

LL. Stud.

Gra-

Gratulor ex animo, dum pulpita scandis
Amice,
Praefide tam celebri differis atque Viro.
Auribus egregiis adfit! bene cepta secundet
Solus cuncta regens omnipotensque Deus.

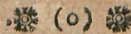
Clarissimo & doctissimo Domino Can-
ditato, Amico suo aestumatisimo
gratulari voluit, debuit

W. H. Murr.

QVale Tibi ingenii sit acumen, Amice! pro-
basti
Haecenus, ergo palam praemia digna capis.
Praemia digna capis, quae denuo Iure parabunt
Post reditum in Patriam, Vota secunda Tibi.

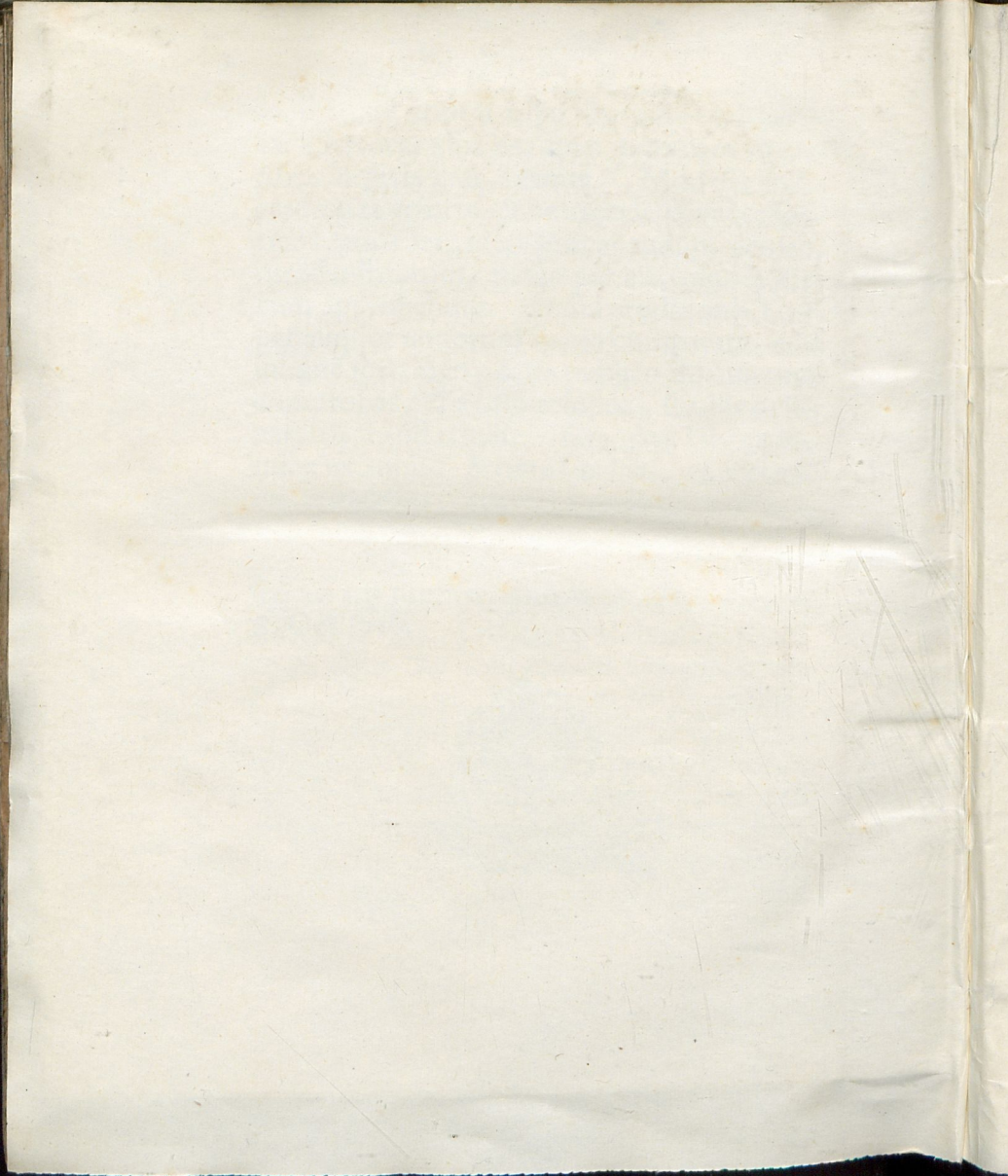
Haec Nobilissimo & doctissimo Candi-
dato, Amico suo suavissimo gratula-
bundus adiecit

IOH. IAC. GROSS.
Iur. Scud.

ULB Halle
002 187 06X

3

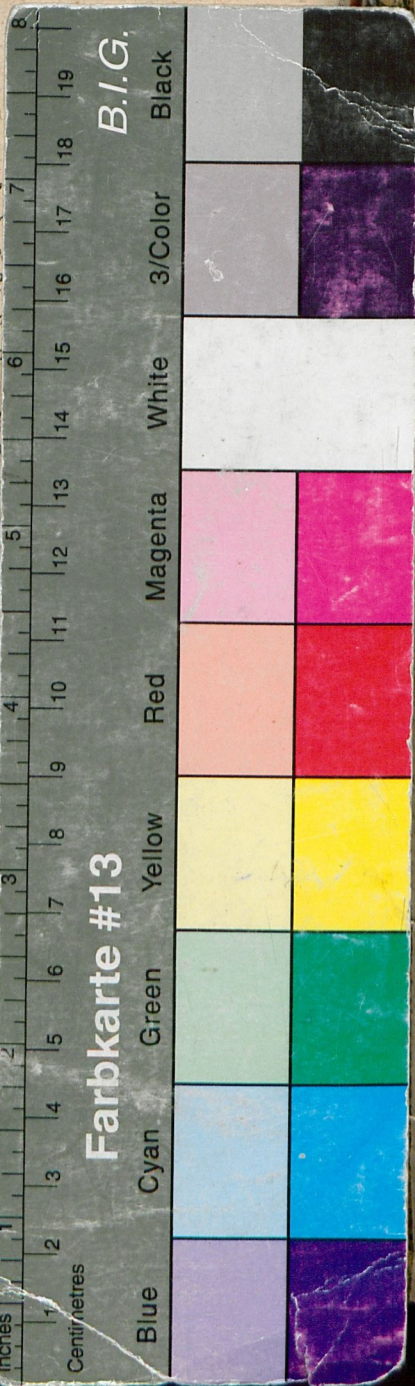

56

Vol 18

DISPUTATIO IURIDICA INAUGURALIS
DE

**PRIVILEGIIS
LEGATORVM PIO-
RVM GENVINIS ET
SPVRIIS**

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO CAROLO

PRINCIPE BORVSSIAE, MARCHIONE BRANDENB.
RELIQUA

IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE,

DN. IVSTO HENN. BÖHNERO,
JCTO, COM. PAL. CAES. REG. MAIEST. BORVSS.
CONSILIARIO AVLICO, PROFESSORE IVRIS
ORDINARIO h. t. DECANO

PRO LICENTIA

SVMOS IN VTROVQE IVRE HONORES CAPESSENDI
Die NOVEMBR. A. M. DCCXVI.

HORIS ANTE ET POMERIDIANIS

PVBLCO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

CAROLVS FRIDERICVS Hopffenstock!
STVTGARD.

HALAE MAGDEBURGICAE,
TYPIS JOHANN. CHRISTIANI ZAHNII,
Acad. & Senat. Hallensis Typogr.